

07-07
KSSGM
2001

k1

T.C.

BAŞBAKANLIK

KADININ STATÜSÜ VE SORUNLARI

GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

EĞİTİM MATERYALLERİNDE CİNSİYETÇİ ÖGELER

MAYIS 2001

ANKARA

Kadının Statüsü ve Sorunları
Genel Müdürlüğü
BİLGİ - BELGE MERKEZİ

Can

Reklamevi Basın Yayın Ofset Matbaacılık

Tel: (0.312) 230 46 60 - 229 70 72

Fax: (0.312) 230 46 67

e.mail: cantugtr@yahoo.com

ISBN : 975-19-2765-X

SUNUŞ

Her türlü yokluk ve yoksunluğa karşın Kurtuluş Savaşını kazanan ve Cumhuriyeti kuranlar, ümmetten ulusa dönüşüm sürecinin zorlu bir çalışma gerektirdiğini biliyorlardı. Yüce Önder Atatürk ve arkadaşları okuma-yazma oranının erkekler için %10, kadınlar için %3-4 olduğu ve yeterli kurumsal yapılanmanın bulunmadığı bir ortamda kadınların Cumhuriyet projesi içindeki önemini görerek ard arda reformlar gerçekleştirdiler. Kadınların toplumsal hayatın her alanında görünür kılınması çabası 1923'ten sonra büyük bir hız kazandı. Bu çabalar sonucunda Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Medeni Kanun kabul edildi, kılık kıyafet konusunda yeni düzenlemeler gerçekleştirildi.

Cumhuriyetin kurucuları kadınların yalnızca yasal haklarına kavuşmalarının kadın erkek eşitliği için yeterli olmayacağını öngörmüşler, başka araçlarla da kadının statüsünü yükseltmeye çalışmışlardır. Bu araçlardan en önemlisi ders kitaplarıdır. Cumhuriyetin ilk yıllarında, ders kitaplarının çocuğun toplumsallaşmasındaki yeri ve öneminden hareket edilmiş, yeniden yazılması sürecinde ders kitapları 'yeni kadın' imgesinin genç kuşaklara benimsetilmesinin bütün verileriyle donatılmıştır. Ders kitaplarında yer alan 'yeni kadın imgesi' kendine güvenli, kişilikli, kimlikli ve ev içi alanda olduğu gibi kamusal alanda da var olan kadını diğer bir deyişle aydınlanmanın kadınına tarif etmekteydi.

Daha sonraki yıllarda, köklerini bilimden alan bu yaklaşım terkedilmiş ve kadın tekrar geleneksel cinsiyete dayalı işbölümü içinde evde, diğer bir deyişle mutfakta ikincil işleri yaparken tarif edilmeye başlanmıştır. Oysa, bilimsel çalışmalar göstermektedir ki, cinsiyet temelinde yükselen ayrımcı yargıları koruyan ve yeniden üreten araçlardan en önemlisi eğitim materyalleridir. Anılan kalıp yargıları ortadan kaldırma görevi kadının statüsünü yükseltme ve kadınların güçlenmesi amacına yönelik çalışmaların temel taşlarından biridir. Bu görev ayrıca, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın

Önlenmesi Sözleşmesi ve BM tarafından düzenlenen Dünya Kadın Konferanslarında kabul edilen belgelerde de taraf devletlere verilmektedir.

Sözü edilen görevi yerine getirmeye yönelik adımlardan ilkinin konu hakkında kamuoyunu bilgilendirmek olduğunu düşünerek, Bakanlığımıza bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü tarafından 26 Ekim 2000 tarihinde bir Panel düzenlenmiştir. Panel'e bir de Fotoğraf Sergisi eşlik etmiştir. İşte bu kitapta, Panel bildirileri ile Sayın Firdevs Gümüšoğlu tarafından Fotoğraf Sergisinden seçilen resimler yer almaktadır. Kitabın ayrımcılık yaratan ve üreten mekanizmaların ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalara katkıda bulunacağına olan inancımı yineleyerek, emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Hasan GEMİCİ
Devlet Bakanı

ÖNSÖZ

Kadın ve kız çocuklarına aileden başlayarak toplum tarafından kabul ettirilen cinsiyet rolleri kalıplaşmış, yerleşik, değiştirilmesi güç geleneksel rollerdir.

Aile, geleneksel cinsiyete dayalı rollerin var olduğu, yeniden üretildiği ve pekiştirildiği kurumların başında gelmektedir. Erkeğe verilen aile reisliği görevi kız çocukların ve kadınların toplumsal konumlarını büyük oranda belirlemektedir. Geleneksel toplumsal yapı içinde kız ve erkek çocuklara yönelik beklentiler, yetersiz sosyal destek mekanizmaları kız çocukların gelecekteki rollerini de etkilemekte ve onları kısıtlamaktadır.

Oysa, çağdaş insan hakları kavrayışı, tüm insanların özgür doğdukları, eşit haklara sahip oldukları ve ayrımcılığın kabul edilemezliği temelinde yükselmektedir.

Kadının insan hakları; kadına karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesini, kadınların karar alma süreçlerine ve mekanizmalarına eşit katılımını, birey olarak kadının güvenlik ve özgürlük hakkını, kanun önünde eşit korunma hakkını, sağlıklı yaşama hakkını, eşit ve uygun iş koşullarını, insanlık dışı aşağılayıcı davranışlara maruz kalmama hakkını ve tüm bu haklara temel oluşturan eşit ve ayrımcı olmayan eğitim hakkını ifade etmektedir.

Kadın ve erkeklerin ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve siyasal haklardan eşit olarak yararlanmaları esasına dayanan ve Birleşmiş Milletlere üye 167 ülkenin taraf olduğu “Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi”nde kadınların insan haklarını koruma ve geliştirmede aşılması gereken en önemli sorunlardan birinin yetersiz eğitim olduğu belirtilmektedir.

Anılan sözleşmenin 5. maddesine göre, Sözleşmeye taraf olan devletler, ‘herhangi bir cinsiyetin, diğerine oranla aşağılanmasını ya da üstünlüğünü savunan ya da kadın veya erkeklere ilişkin kalıp yargılara dayalı rolleri öngören her türlü örf, adet, geleneksel davranış

ve önyargıyı ortadan kaldırma' yükümlülüğü altındadır. Sözleşmeye taraf olan devletler bu amacı gerçekleştirmek için her türlü önlemi almak durumundadırlar. Sözleşmenin 10. maddesi ile bu tespit pekiştirilmektedir. Söz konusu maddenin (c) fıkrası, kadınlar ve erkeklerin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şeklinden ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşabilmeye yönelik eğitimin ve tüm eğitim şekillerinin teşvik edilmesi özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim metotlarının bu amaca göre düzenlenmesini öngörür.

1995 yılında Birleşmiş Milletler tarafından gerçekleştirilen IV. Dünya Kadın Konferansı sonucunda kabul edilen ve Türkiye'nin de çekince koymaksızın imzaladığı Pekin Eylem Platformunda da Eğitim Bölümü "eğitim bir insan hakkıdır ve eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerine ulaşmakta gerekli bir araçtır" ifadesiyle başlar. Eylem Platformu ayrımcı olmayan eğitimin kadın ve erkek arasında eşit ilişkiler kurulmasının ön şartı olduğunu belirtir. Yine Eylem Platformu, eğitim kaynaklarının kadın ve erkeklerin kalıplaşmış olmayan imajlarını yaydığı bir sosyal ortam oluşturması görevini taraf devletlere verir. Eylem Platformunda ayrıca müfredat ve eğitim materyalleri, kız çocukları ve kadınların ihtiyaçlarına cevap vermekten uzaktır tespiti de yapılmıştır.

Yine, 2000 yılı Haziran ayında New York'ta gerçekleştirilen "Kadın 2000: 21. Yüzyıl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış" başlıklı Genel Kurul Özel Oturumunda kabul edilen iki metinden biri olan Sonuç Belgesinde, eğitim materyallerinde cinsiyetçi kalıp yargıların ısrarlı kullanımının, kız çocukların eğitime erişimi ve eğitimde kalışını engelleyen bir unsur olarak varlığını sürdürdüğü tespiti yapılmıştır. Sonuç Belgesinde müfredatın cinsiyetçi öğelerden ayıklanması çalışmalarının çocuk yuvalarından ilkokullara, mesleki eğitimden üniversite eğitimine kadar yaygınlaştırılarak gerçekleştirilmesi hedefi konmuş ve taraf devletlere politika geliştirme, bilinçlendirme ve duyarlılık kampanyaları hazırlama görevi verilmiştir.

Bu bağlamda, görevi kadının toplumsal yaşamın her alanında erkeklerle eşit konuma gelmesini sağlayacak politikalar oluşturmak olan Genel Müdürlüğümüz, Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın önlenmesi Sözleşmesi ve IV. Dünya Kadın Konferansında vermiş olduğu taahhütleri gerçekleştirmenin gereği olarak ders kitapları başta olmak üzere eğitim materyallerinden cinsiyetçi öğelerin ayıklanması konusuna büyük önem vermektedir. Bu nedenle, 2000 yılı Aralık ayında yayınladığımız 'Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik' başlıklı kitabı tamamlayan ve Firdevs Gümüšoğlu'nun değerli katkılarıyla hazırlanan bu kitabın basılması kararı alınmıştır. Ders kitaplarındaki cinsiyetçi söylemi somut örnekleri ile sergileyen kitabı sizlere sunmaktan mutluluk duyuyorum.

Nevin ŞENOL
Genel Müdür V.

1000

1000

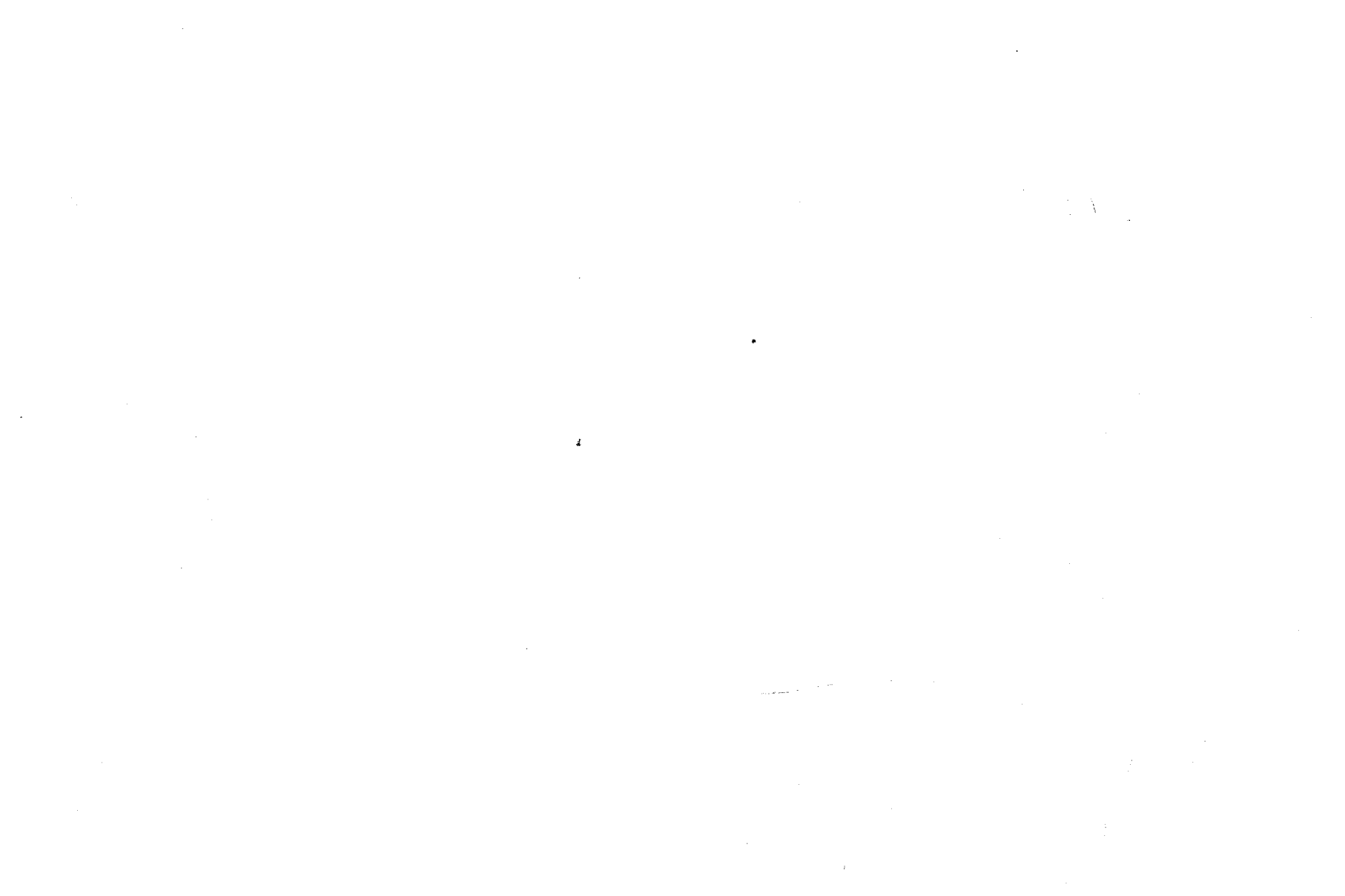
1

1000

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	III
ÖNSÖZ	V
AÇILIŞ KONUŞMALARI	1
Nevin ŞENOL	3
Hasan GEMİCİ	7
PANEL BİLDİRİLERİ	11
Prof. Dr. Feride ACAR (Oturum Başkanı)	13
Ömer ÖZÜDURU	18
Firdevs GÜMÜŞOĞLU	27
Şengül ALTAN	38
SORU – CEVAP	49
FOTOĞRAFLAR	63

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdür Vekili Nevin ŞENOL'un Konuşması

Sayın Bakan,
Sayın Milletvekilleri,
Kamu Kurum ve Kuruluşları ve
Sivil Toplum Örgütlerinin
Değerli Temsilcileri,
Sevgili Konuklar,

'Eğitim Materyallerinde Cinsiyetçi Öğeler' başlıklı Panel'e hoş geldiniz. Kendi adıma ve Genel Müdürlüğümüz adına hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum. Bildiğiniz gibi, Panelimize "Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik 1928'den Günümüze" isimli sergimiz eşlik etmekte. Öncelikle, Panel ve Serginin gerçekleştirilmesine emeği geçen İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü Prof.Dr. Necla ARAT'a İstanbul'dan bu etkinliğimiz için gelen Firdevs GÜMÜŞOĞLU, Panel Başkanımız Prof. Dr. Feride ACAR, Talim Terbiye Kurulu Üyesi Ömer ÖZÜDURU, sevgili arkadaşımız Şengül ALTAN ve çalışma arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim. Sayın Bakanımıza da çok yoğun olan takvimini bu toplantıda bulunmayı sağlayacak şekilde düzenleme konusunda gösterdikleri hassasiyet ve aramızda bulunduğu için teşekkür ediyorum. Sözlerime başlamadan önce hepinizin Cumhuriyet Bayramını kutluyorum. İki gün sonra 77. yaşına erişecek Cumhuriyetin Atatürk Devrimlerinin açtığı aydınlanma yolu bize burada bu kürsüden sizlere hitap etme olanağı sağladı. Cumhuriyeti kuranları bir kez daha saygı ve şükranla anıyorum.

Değerli Konuklar;

Çok kısa bir konuşma yapmayı amaçlıyorum. Ama bildiğiniz üzere kısa konuşma, yapmayı çok zor başarılabilen bir hedef.

Bildiğiniz gibi, 1975'den bu yana kadın-erkek eşitliği alanında yapılan tüm çalışmaların bir değerlendirilmesi ve bu çalışmaların hızlandırılmasını sağlayacak yeni eylem ve girişimlerin belirlendiği Pekin+5 Birleşmiş Milletler Genel Kurul Özel Oturumu bu yıl

Haziran ayında yapıldı. Bu değerlendirme toplantısına kadar önemli bir hazırlık süreci yaşandı. Hazırlık sürecinde her ülkenin girdisi alındı, alınan girdilerin benzer ve farklı yanları belirlendi ve şu görüldü, yasal alanda dört dörtlük düzenlemeler başarılmış bile olsa onları hayata geçirmek başka değişkenleri etkileyebilmekle mümkün. Bunların başında yerleşik değer sistemi ve kalıp yargılar gelmekte ve bunlar (var olanı) mevcut durumu yani (eşitsiz) olanı sürdürme, yeniden üretme ve pekiştirmede hayati öneme haiz.

Toplumda kadınla erkeğin eşitsiz konumları aile içinde geleneksel değer yargılarınca oluşturulan cinsiyet temelli rollerin benimsenmesi ile başlamakta, eğitimde cinsiyetçi öğeler taşıyan materyallerle pekiştirilmekte ve kadın ve erkeklerin hayatlarının diğer safhalarında çeşitli mekanizmalar aracılığıyla derinleştirilmektedir.

İşte bu nedenledir ki, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (bu gün Birleşmiş Milletlerine üye 167 ülkenin taraf olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesinden sonra en çok kabul gören tek yasal ve bağlayıcı doküman) kadınların insan haklarını koruma ve geliştirmede eğitimin öneminin altını çizer. Kadının insan hakları tanımının içinde ‘eşit ve ayrımcı olmayan eğitim hakkı’ vardır. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin 10 (c) maddesinde kadınlar ve erkeklerin rolleri ile kalıplaşmış kavramların eğitimin her şeklinden ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşılması için muhtelif eğitimin ve diğer eğitim şekillerinin teşvik edilmesi özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim metotlarının bu amaca göre düzenlenmesini öngörür.

Yine konunun önemine binaen ‘eğitim materyallerinden cinsiyet öğelerinin ayıklanması’ Pekin Eylem Platformunun 69-71,72,74,75,82 (g) (h) 83 (i) maddeleri ile düzenlenmiştir.

Ve Pekin Eylem Platformu eğitim bölümü “Eğitim bir insan hakkıdır ve eşitlik kalkınma ve barış hedeflerine ulaşmada gerekli bir araçtır.” ifadesi ile başlar. Eylem Platformu, ayrımcı olmayan eğitimin kadın ve erkek arasında eşit ilişkiler kurulmasının ön şartı olduğunu

belirtir. Eğitim kaynaklarının, kadın ve erkeklerin kalıplaşmış olmayan imajlarını yaydığı eğitici ve sosyal ortam oluşturma görevini taraf devletlere verir. Pekin Eylem Platformu şu tespiti de yapar 'müfredat ve eğitim malzemeleri toplumsal cinsiyet konusunda ön yargılıdır. Kız çocuklarının ve kadınların ihtiyaçlarına nadiren duyarlıdır. Bu durum kadının toplumdaki tam ve eşit ortaklığını inkar eden geleneksel kadın ve erkek rollerini pekiştirir. Bu tür eğitim kız çocuklarının özgüvenini geliştirmesine izin vermez ve kadın erkek arasında zaten mevcut olan adaletsizlikleri güçlendirir. Özellikle fen bilimleri müfredatı cinsiyete karşı ön yargılıdır. Kadın ve kız çocuklarının günlük yaşamları ile bağlantılı değildir. Kadın bilimciler bu müfredatta tanınmaz.' Bu noktada hemen akla gelen husus masum gözüken ancak kadın ve erkeklerin içselleştirilmesine çok uygun olan 'kadını duygularla' 'erkeği akılla' özdeşleştiren görüştür. Bu görüş öylesine eski bir görüştür ki Aristo'ya kadar dayanır. Bu görüş öylesine içselleştirilmiştir ki biz 'kadınlar bile bilim kadını olarak özellikle fen bilimleri alanında sayacak fazla bir isim bulamayız Madam Curie'den başka. Ama bir anda birçok erkek ismi aklımıza geliverir.

Bu noktadan bir adım ötesi bilgi, bilen, bilinen nedir sorularıdır. Farklı eleştirel akımlar olmakla birlikte oйдаşma sağlanan görüş bilimin bir sosyal yapılanma olduğu, sosyolojik, politik, psikolojik, tarihsel içeriği bulunduğudur. Her duruşta cinsiyetin, ekonomik, sosyal statünün rolü vardır. O halde objektif olup olmadığını sorgulamaya bile gerek duymadığımız pozitif bilimler bile kadına karşı ayrımcı öğeler içerebilir. Çünkü bilime egemen olan gücü elinde tutar. Çünkü bilim kontrol demektir ve eğitim materyallerinde klişeler olduğu sürece kız çocuklarımız bu gücü erkeklerle eşit paylaşamayacak, kendilerine biçilen geleneksel rollere mahkum kalacaklardır.

Yine bir başka uluslararası metne en yeni olanına dönersek kalıp yargılar içermeyen eğitimin önemine binaen Haziranda kabul edilen (Pekin+5) Sonuç Belgesinin Kadın ve Eğitim Bölümünde 'eğitim materyallerinde cinsiyetçi kalıp yargıların ısrarlı kullanımı kız

çocuklarının eğitime erişimi ve eğitimde kalışını engellemektedir.' ifadesi yer almaktadır ve bu belge Eylem Platformundan bir adım ileriye giderek toplumsal cinsiyet duyarlı müfredatın çocuk yuvalarından ilkokullara, mesleki eğitimden üniversite eğitimine gerçekleştirilmesi hedefini koymaktadır 67 (d).

Ve yine bu belge taraf devletlere erkek çocukları ve erkekler için değişen toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumlulukları kapsamında, eğitimin ısrarla korunan kalıp yargılardan arındırılmasına yönelik politikalar belirleme görevi vermektedir 82 (i) (j) (k).

Konunun biraz önce anlatmaya çalıştığım önemi bizi bir an önce harekete geçmeye davet etmektedir. Bu kapsamda bu Panelin bize yeni ufuklar açacağını, daha önce yapılan her çalışmayı bulunduğu noktadan alıp ileri taşımada yardımcı olacağını düşünüyorum.

Başarılı bir Panel dileğiyle hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Devlet Bakanı Hasan GEMİCİ'nin Konuşması

Saygıdeğer Konuklar;

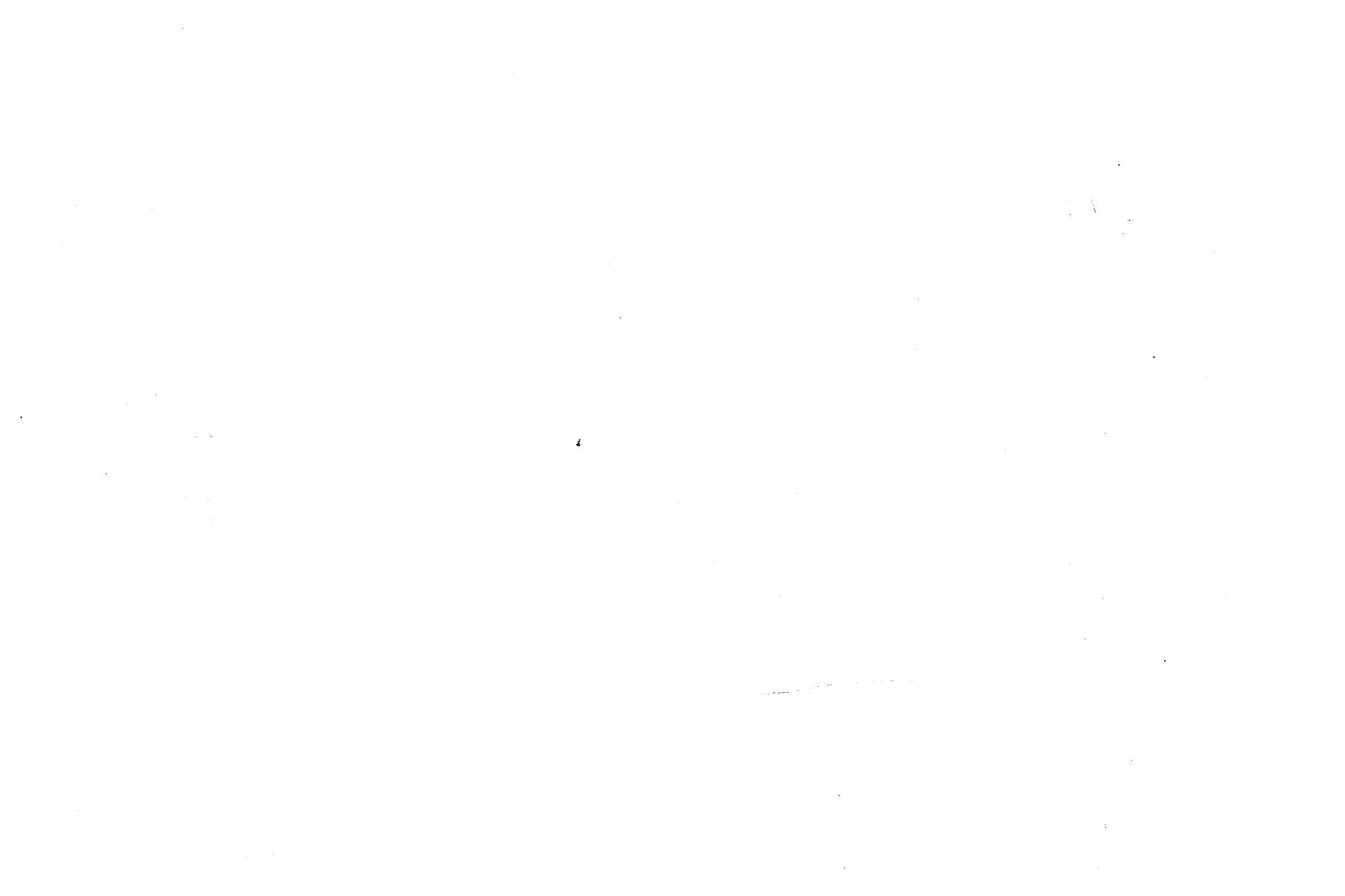
Bakanlığıma bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ile İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezinin birlikte düzenledikleri “Eğitim Materyallerinde Cinsiyetçi Ögeler” konulu panele hoş geldiniz, hepimize saygılar sunuyorum. Değerli konuklar ülkemizi bölmek, sömürgeleştirmek isteyen işgalci devletlere karşı, dünyanın en zorlu, en onurlu mücadelesi sonucunda Kurtuluş Savaşımızın kazanıldığını ve 29 Ekim 1923’de Laik Demokratik Türkiye Cumhuriyetimizin kurulduğunu biliyoruz. Ülkemizi kurtaranların, Kurtuluş Savaşı sonrasında Kurtuluş Savaşı kadar zor bir görevle karşı karşıya kaldıklarını görüyoruz. Onlar savaştan yorgun ve yoksul düşmüş, ekonomisi olmayan, sanayisi, üretimi olmayan, okuma-yazma oranlarının erkeklerde %10, kadınlarda %3-4 olduğu Anadolu’nun gelişmesi ve kalkınması göreviyle karşı karşıya idiler. Toplumsal gelişme ve kalkınma için Cumhuriyeti kuranlar peş peşe reformları yaşama geçirmeye başladılar. Tevhid-i Tedrisat Kanununun çıkması, Medeni Yasanın Kabulü, Harf Devrimi, Kılık Kıyafet Devrimi ile birlikte ekonomik ve sosyal alanda peş peşe devrimler ve reformlar gerçekleştirildi. Cumhuriyet Devrimlerinin amacı, toplumu geri bırakan önyargıların, geleneklerin, davranışların ve biçimsel yaklaşımların yerine bilim, akıl ve mantığın, çağdaş düşüncenin ve bilincin konulmasıydı. Genç Cumhuriyetin önderleri toplumun yarısını yok sayarak gelişilemeyeceğini, kalkınılamayacağını biliyorlardı. Toplumun yükselmesinin, kalkınmasının kadının yükselmesiyle ve toplumsal yaşamda yer almasıyla gerçekleşeceğini biliyorlardı. Bu yüzden kadınlar yaşamın her alanında aktif yer almaya özendiriliyorlardı. İnsan olduğunun bilincinde, başı dik, eğitilmiş, meslek sahibi kadın, Cumhuriyetin ve çağdaşlaşmanın simgesi sayılıyordu. Cumhuriyet eğitimcilerinin bu anlayışı eğitime ve eğitim materyallerine başarıyla yansıttıklarını görüyoruz. Biraz sonra çok değerli panelistler, konularında gerçekten uzman olan değerli arkadaşlarımız, Cumhuriyetin ilk yıllarındaki eğitim alanında bu

anlamda yapılan çalışmaları sizlere çok çarpıcı bir Şekilde anlatacaktırdır. Ancak ben bir tespit yapmak istiyorum. Biraz nce Genel Müdürümüzün de ifade ettiği gibi 1995 yılında Pekin'de yapılan IV. Dünya Kadın Konferansında hepimizin bildiği gibi toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının tüm dünyada kadın-erkek tüm insanlara benimsetilmesi için devletlere yükümlülükler getirilmiştir. Bu anlamda Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim alanında yapılan çalışmaları dinlemek, inanıyorum ki hepimiz için son derece öğretici ve ilginç olacaktır.

Değerli Konuklar, Cumhuriyetle birlikte en çok kadınların yaşamı değişmiştir ve kadınlar Cumhuriyetle birlikte ekonomik-sosyal yaşamda başarıyla yer almaya başlamışlardır. Cumhuriyet bir anlamda kadınları hak ettikleri yere koymuştur. Bu yüzden Cumhuriyet Devrimleri bazı bilimciler tarafından sıkça bir kadın devrimi olarak tanımlanmaktadır. Cumhuriyetle birlikte kadın insan yerine konmuştur, kişi ve yurttaş olmuştur.1925 yılında Kastamonu-İnebolu ziyareti sırasında Büyük nder Atatürk yolda giderken yanlarından erkek geçen kadınların erkek oradan geçinceye kadar sırtlarını döndüğünü, bazılarının yere meldiklerini gördüğünde bunun manasını yanındaki arkadaşlarına soruyor ve medeni bir toplumun kadınları-kızları böyle garip, böyle vahşi bir duruma niye düşsün diyor. Gerçekten Cumhuriyet Devrimleri o durumda olan kadını insan yerine koymak, toplum içine koymanın bir mücadelesidir. Değerli konuklar, biraz önce de söylediğim gibi Büyük nder Atatürk ve Cumhuriyetimizi kuranlar, yaşatanlar kadını Cumhuriyet Devrimlerinin ve çağdaşlaşmanın simgesi olarak görmüşlerdir. İşte bu yüzden bugün Cumhuriyetle sorunu olanlar, ülkemizi geriye götürmeye çalışanlar politikalarını özellikle kadınlar üzerinde yoğunlaştırmaktadırlar. Hiçbir Şekilde başarılı olamayacaklarını bile bile.

Cumhuriyetin kuruluş yıldönümü ve Cumhuriyet Bayramı öncesinde böyle bir Panelin düzenlenmiş olmasını son derece anlamlı bulduğumu ifade etmek istiyorum ve tüm yurtta, yurttaşlarımızın ve Cumhuriyet kadınlarının bayramlarını, Cumhuriyet Bayramlarını

kutluyorum. Paneli düzenleyen, düzenlenmesinde katkıda bulunan ve biraz sonra konuşma yapacak olan panelistlere şimdiden başarılar diliyorum. Türk insanına, kadınına ve erkeğine çağdaşlaşma yolunu açan Cumhuriyet ve Cumhuriyet Devrimlerine sahip çıkmaya ve yaşatmaya olan inancımızı bir kere daha ifade ediyor, hepinize saygılar sunuyorum.

PANEL BİLDİRİLERİ*

* Bu bölümde yer alan metinler toplantı kayıtlarından deşifre edilmiştir.

Oturum Başkanı Prof. Dr. FERİDE ACAR*

Çok teşekkür ederim. Öncelikle böyle anlamlı ve de gerçekten doyurucu olacağını önceden bildiğim bir etkinliği düzenleyen Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ve İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezine, zannediyorum salonda bulunan herkesin hislerine tercüman olarak, teşekkür etmemde yarar var. Ayrıca böyle bir etkinlikte bana da görev vermiş olmalarından dolayı da büyük onur duyduğumu söylemek istiyorum ve hepinizi saygıyla selamlıyorum. Panelimiz üç konuşmacı tarafından sürdürülecek. Şimdi müsaadelerinizle, ben öncelikle konuşmacıları özgeçmişlerini okuyarak buraya davet edeyim. Ondan sonra tartışmalarımıza belli bir düzen içerisinde başlarız. İlk panelistimiz Sayın Ömer ÖZÜDURU. Ömer Bey Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi, 1945 yılında Yozgat'ta doğdu. İlk öğrenimini Yozgat'ta, orta öğrenimini Ankara'da tamamladı. A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümünde Genel Felsefe okuyarak yüksek öğrenimini bitirdi. Orta Öğrenim kurumlarında 15 yıl yöneticilik ve öğretmenlik yaptı. 5 yıl Gazi Eğitim Enstitüsü Eğitim bölümünde Felsefe ve pedagoji dersleri okuttu. 2 yıl Gazi Eğitim Üniversitesinde Müdür Yardımcılığı görevini yürüttü. 1982 yılından bu yana Milli Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatında sırasıyla, Şube Müdür Yardımcılığı, Daire Başkan Yardımcılığı, Daire Başkanlığı, Araştırma Planlama Koordinasyon Kurulu Başkan Vekilliği görevlerinde bulundu. 1988 yılında Talim ve Terbiye Kurulu Üyeliğine atandı. 12 yıldan beri bu görevini sürdürmektedir. Ömer ÖZÜDURU, 5.Beş Yıllık ve 8. Beş Yıllık Kalkınma Planlarının hazırlanmasında eğitim sektörü planlaması konusunda Bakanlık temsilcisi olarak çalıştı. Avrupa'nın değişik ülkelerinde yapılan eğitim çalışmalarına Bakanlık temsilcisi olarak katıldı. 30 yıllık eğitimci olan Ömer ÖZÜDURU'nun eğitim planlaması, eğitim programları alanlarında dokümantasyon çalışmaları

* İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölüm Başkanı
- ODTÜ Kadın Çalışmaları Yüksek Lisans Programı Ana Bilim Dalı Başkanı
- Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi Başkan Yardımcısı

ile liseler için felsefe, psikoloji ve felsefe tarihi ders kitapları bulunmaktadır. Hoş geldiniz efendim.

İkinci panelistimiz Firdevs GÜMÜŞOĞLU. Sayın Firdevs GÜMÜŞOĞLU, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde Lisans, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi Bölümünde Yüksek Lisans yaptı. Aynı Fakültenin Uluslararası İlişkiler Bölümünde halen doktora öğrencisi kendisi. Bilim ve Ütopya dergisinde yayın-yönetmen yardımcılığı, Kadınlar Dünyası dergisinde yazı işleri müdürlüğünde bulundu. Özgeçmişinde 6 aydır işsiz olduğu yazılı. Dolayısıyla bunun da belirtilmesini istediği mesajını alıyorum. “Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik 1928-1995” konulu yayınlanmış bir kitabı, “Türkiye’nin İlkleri: Onuncu Yıl Kuşağı” ve “Türkiye’nin Pastörü Dr. Zekai Muammer TUNÇMAN” adlı yayına hazır iki kitabı bulunmaktadır. Sizde hoş geldiniz Sayın GÜMÜŞOĞLU.

Üçüncü konuşmacımız, Şengül ALTAN.

Şengül Altan Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünde uzman. Kendisi 1966 yılında Ankara’da doğdu. İlk ve Orta öğrenimini Ankara’da tamamladı. Lisans derecesini 1987 yılında Hacettepe Üniversitesi Psikoloji bölümünden aldı. Yüksek Lisans derecelerini Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Kamu Yönetimi Bölümü ile Hacettepe Üniversitesi Psikoloji bölümünde Sosyal Psikoloji dallarında aldı. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunda 5 yıl Psikolog olarak çalıştı. 1993 yılından bu yana Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünde çalışmaktadır. Siz de hoş geldiniz Sayın Altan.

Sayın dinleyiciler, ben panellerde panelistlerin konuşması gerektiğine inanan bir kişiyim. Dolayısıyla oturum başkanı olarak kendi görevimi daha ziyade bir düzenleme, belki de ufak tefek bir toparlama, bir yönetme olarak tanımlıyorum. Bu nedenle bir panel konuşması da benim yapmaya niyetim yok. Bunu baştan ifade edeyim. Ancak konuyla uzun yıllardır meşgul olan birisi olarak bazı noktalara değinmekte, belki de küçük bir giriş yapmakta yarar var diye düşündüm. Bu panel başlamadan önce yapılmış olan gerek Sayın

Bakanın, gerekse Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürünün yaptığı konuşmalar son derece içerikli ve konunun iki açıdan özünü açan ve dolduran konuşmalardı. Dolayısıyla o bağlamda da bir girişe gerek kalmadı. Konuşmaların içeriği iki açıdan önemli idi diyorum. Bunlardan biri işin Uluslararası boyutunu vurgulayan, diğeri ise Türkiye'nin eğitim alanında, özellikle kadın eğitimi alanında yaşamış olduğu, dünya çapındaki olağanüstü deneyimin altını çizen yorumlardı. Bunları bir kere daha hatırlayarak bu Panele geçmemizin yararlı olacağı kuşkusuz. Şimdi ben biraz da B.M Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin (CEDAW) denetiminden sorumlu Komitenin bir üyesi olarak kendi gözlediğim bir şeyi sizlerle paylaşmak istiyorum. Burada Sözleşmenin eğitimle ilişkili olan 10 uncu maddesinin taraf devletlere getirdiği yükümlülükten bahsedildi. Sözleşmenin 10 uncu maddesiyle bağlı olan ancak farklı bir maddesi niteliğindeki 5 inci maddesine göre Sözleşmeye taraf olan devletler, herhangi bir cinsiyet grubunun, diğerine oranla aşağılanması ya da bir cinsiyet grubunun diğerine oranla üstünlüğünü savunan ya da kadın veya erkeklere ilişkin kalıp yargılara dayalı rolleri öngören her türlü örf, adet, geleneksel davranış ve önyargıyı ortadan kaldırmakla yükümlüdürler. Bu Sözleşmeye taraf olmuş ülkeler bu yükümlülüğü kabul etmiş, bunun gereklerini yerine getirmeye söz vermiş ülkelerdir. Ciddi bir devlet olan Türkiye'mizin bu konuda verdiği sözlerin arkasında duracağı beklenir. Başka türlü de düşünülemez zaten. CEDAW Sözleşmesine taraf olan bütün devletler demin bahsettiğim amacı gerçekleştirmek için her türlü önlem almak durumundadırlar. Bu önlemlerin içerisinde de çok önemli bir tanesi eğitimde, genç kuşakların eğitilmesinde bir cinsin yüceltilmesi, diğer cinsin aşağılanması, veyahut kadınlara ve erkeklere farklı kalıp yargılar, ki bu kalıp yargılar çoğunlukla bir önyargıyı, bir olumsuzluğu veya olumluluğu içeren nitelikte olur. Taraf devletler bunun sözünü özellikle vermektedirler. Sözleşmenin 10 uncu maddesi de bunu bir kere daha pekiştirmektedir.

Şimdi meseleye böyle baktığımız zaman, devletin bunu nasıl yapacağına yönelik olarak da Sözleşmede öngörülen gereklerin mekanizmalarını gösteren bir doküman da elimizde var. İşte Pekin

Eylem Platformu bu. CEDAW Sözleşmesi bir anlamda kadınların insan haklarının Anayasası diyebileceğimiz bir Sözleşme. Pekin Eylem Platformu da onun nasıl uygulanacağını devletlere, ama sadece devletlere değil, fert olarak her birimize, hükümet dışı kuruluşlara, gönüllü örgütlere ve de uluslararası kuruluşlara görev yükleyen, bunun mekanizmalarını, politikalarını ayrıntılarıyla belirten bir belge.

Şimdi bir noktaya daha değinmek istiyorum. Mesele, sadece bir kadın meselesi veya sadece bir eğitim meselesi de değil, mesele aslında bir demokrasi meselesi, bir eşitlik meselesi, bir insan hakları meselesi. Çünkü eşitlikçi, demokratik yani gerçekten demokratik ve insan haklarına saygılı bir toplumun yaratılması yolunda toplumların önünde duran en önemli engellerden birisi cinsiyetçi öğeler. Toplumsal cinsiyet kavramının cinsiyetçi bir biçimde anlaşılması, bu şekilde kavramsallaştırılması, eşitlikçi, gerçekten demokratik, insan haklarına saygılı bir toplum yaratmak isteyen bütün toplumların, yok etmesi gereken bir unsur. Bu toplumların eğitim materyallerini cinsiyetçilikten arındırmaya ve de eğitimcilerini cinsiyetçi olmayan bir bakış açısına kavuşturmaya çok ihtiyaçları olduğu kesin. Bunu söylerken şunu kastediyorum. Toplumda kadın veya erkek olmak önemli değil ama 'kadınca' veya 'erkekçe' davranmak ya da davranılmaması beklemek eşitliğin, demokrasinin veya insan haklarının önüne geçen şey oluyor. Çünkü 'kadınca' veya 'erkekçe' davranmak dediğimiz şeyler toplum tarafından koşullandırılan, bahsettiğimiz önyargılı, kalıp yargılara dayalı ve her iki cinsi de kısıtlayan bir takım sonuçlar ortaya çıkarabiliyor. Bu bağlamda da meselenin yalnızca kadın meselesi olduğunu düşünmüyorum. Tabi olumsuzluklar kadınlar için çok daha önemli ve barizdir. Ama burada erkekleri de çok ciddi, doğrudan ilgilendiren bir boyut var. Çünkü en temel insan hakkı anlayışı, bir kısıtlama olmaksızın insanların bütün yeteneklerini ve potansiyellerini azami geliştirmelerini gerektirir. İnsan haklarının gerçekten tanındığı ülkelerde bunun böyle olması öngörülmüştür. O zaman da kalıp yargılar ve cinsiyetçi öğeler, insanları kadınları 'kadınca', erkekleri 'erkekçe' davranmaya iten, özendirilen, böyle roller biçen yaklaşımlar en başta insan haklarının gerçekleştirilmesine aykırı olan yaklaşımlardır. Ben konuyu daha fazla uzatmak istemiyorum.

Çok değerli konuşmacılarımızın bu genel sözlerin içini dolduracak ve Türkiye özeline yönelik önemli şeyler söyleyeceklerine eminim. Hem bulguları açısından çok ilginç olduğunu bildiğim bir sunum var. Diğer taraftan sonsuz deneyimi ve farklı yaklaşımları olduğunu bildiğim panelistler hemen yanımda oturuyor. Ben sözlerimi burada kesiyorum ve ilk sözü Sayın Ömer ÖZÜDURU'ya veriyorum. Buyurun efendim.

ÖMER ÖZÜDURU*

Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Sayın Bakanım, Sayın Milletvekillerim, çalışma arkadaşlarım, Bayanlar ve Baylar.

Ben sunumumu Türkiye’de Kadın Haklarıyla ilgili Genel Durum, Türk Kadınının Medeni Durumu, Milli Eğitim Bakanlığı’nın Öğretim Materyallerinde Cinsiyetçi Öğeler Yaklaşım Politikası ve Ders Kitaplarından Cinsiyet Ayrımcılığını Çıkarma Uygulamaları başlıkları altında sizlere sunacağım.

1) Türkiye’de Kadın Haklarıyla İlgili Genel Duruma Bakıldığında

Kadınların toplumda gerektiği kadar yerlerini almaları, çağdaş uygarlığın en önemli aşamalarından biridir. Atatürk ilke ve devrimlerinin en önde geleni, kadınlara gereken önemin ve sosyal hakların verilmesidir. Bütün öteki yenilikler, kadını topluma toplumsal bir değer olarak yeniden kazandıran, kadın hakları devriminin başarısına bağlıdır.

Kadının toplumsal değerinin bilinmediği, anlaşılmadığı, azımsandığı dönemlerde toplumlar kalkınamamış, geri gitmişlerdir. Batı tarihinde bunun açık örnekleri görüldüğü gibi Osmanlı Devletinin toplumsal bünyesindeki çöküşünde başlıca nedenini, kadınların toplumdan çıkarılmasında gören düşünürler vardır.

Atatürk’ün kendine özgü bir “kadın” anlayışı vardır. Bugün dünya aydınlarının birleştiği ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının yaymaya çalıştığı ileri düzeydeki görüşleri, Atatürk çok daha önceleri dile getirmişti.

Atatürk’ün Türk kadını hakkındaki kanıları çok gerçektir. Kuşkusuz ki, kadın konusundaki eylemleri de bu görüşlere dayanmaktadır. Ancak, konuya giriş noktası çok dikkat çekicidir. Onda Türk kadını için yerleşmiş en kuvvetli düşüncenin Türk kadınının

* Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Üyesi.

dünya kamuoyunda yanlış, hem de çok yanlış tanıtıldığı yolunda olduğu anlaşılmaktadır. Eylemlerin planlama ve uygulamasında bu acı gerçeğin verdiği duygu ve görüşlerin büyük etken olduğunu görmekteyiz. O, bu yanlış imajı değiştirme konusunda, Türk kadınının bilim, ahlak, toplumsal konular ve ekonomik yaşamda hemen erkeğin yanı sıra eşit koşullarla yer almasını istemektedir.

Türk Ulusu'nun Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirdiği "Milli Mücadele" bir "topyekün savaş"tır. Dünya üzerinde kadın, erkek, çocuk, yaşlı ve genciyle tüm "insan gücü"nü topluca yönetildiği bütün ekonomik kaynakların bir elden kullanıldığı ilk savaştır.

Topyekün savaş, kadını erkekle aynı konumda ve eşit görür ve kullanır. Örneğin, İkinci Dünya savaşı ve sonraki yerel savaşlar hep böyle olmuştur.

Türk kadını askeri hizmetlere, elindeki silahla savaşarak, kan dökerek, şehit vererek gönüllü olarak katılmış ve analık görevi ile beraber bu görevleri de layıkıyla başarmıştır.

Cephe gerisindeki bütün cephanenin, yaralıların, ikmal maddelerinin taşınması, Türk kadınının sırtına ve kağnisına yüklenmiştir. Basit silah endüstrimizi kadınlar çalıştırmışlardır.

1919'da başlayan Kurtuluş Savaşında Kadınlarımızın canla başla nasıl savaştıklarını, kan döktüklerini, nasıl gazi ve şehit olduklarını tarih kitaplarında görmekteyiz.

Kadınlarımızı, bu savaşa katılmaya yönelten ne bir yasa, ne de bir yönetmelik vardır. Yapılanların hepsi "gönüllü" hizmetlerdir. Olayın büyüklüğü ve değeri de buradadır.

Atatürk kadına Türk ordusunun saflarında yer açan ilk generaldir, ilk askerdir; bu konuda yaratıcıdır.

Atatürk'ten güç alan Türk kadını, her sahada kendisini yenilemiştir. 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanun ile kadının hukuksal haklarına sahip olması sağlanmıştır. Bu hızlı ve çağdaş değişim ile erkeğin çok kadınla evliliği önlenmiştir. Bu kanun ile

erkek, tek kadınla ve resmi bir nikah ile evlenmek durumunda kalmıştır. Yine bu yasa ile kadına, kocasından ayrılma hakkı da verilmiştir. Evlilikte yaş sınırı getirilmiştir. Karşılıklı rıza ile evliliğin kurulması öngörülmüştür. Miras konusunda kadının erkekle eşit hakkı sağlanmıştır. Tanıklıkta cinsiyet farkı önlenmiştir.

Medeni Kanun'un verdiği yasal haklar ile 1933 yılında uygulamaya geçilerek Türk kadını yerel yönetimlerde seçme ve seçilme hakkına sahip kılınmıştır. 1934'te de, yasama ve yürütme organlarına kadınların seçilmesi ve seçmesi sağlanmıştır. Böylece 1937'deki ilk seçimlerde Meclise 18 kadın Milletvekili girmiştir.

Türk kadınının eğitimi de tarih sürecinde çeşitli engellerle karşı karşıya kalmıştır. İlk devlet okullarının açılması çok öncelere rastlamasına rağmen, örgün eğitime kız çocuklarımızın katılması, 1869 yılında çıkan Umumiye Nizamnamesi ile gerçekleştirilmiştir. Bu yasa ile ilköğretim tüm çocuklar için zorunlu kabul edilmiş, kız çocukları için özel rüştiyelerin (ortaokulların) açılması ve ayrıca yine kızlar için öğretmen okullarının kurulması amir hüküm haline getirilmiştir.

1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile de bugünkü çağdaş örgün eğitimin esasları tespit edilmiş ve milli eğitimin temeli oluşturulmuştur.

Dün olduğu gibi bugün de kadınlarımızın en önemli sorunlarından birisi okuma yazma bilememektir. Ülkemizde nüfusun okur-yazarlık oranı dikkat çekici bir durum arz etmektedir. Devlet İstatistik Enstitüsü yayınları incelendiğinde görüleceği gibi 1935 yılı nüfus sayımında elde edilen bilgilerden, erkek nüfusun %70.65'inin okuma-yazma bilmediği, bu oranın kadın nüfusunda %90.19 olduğu anlaşılmaktadır.

Okuma-yazma bilmeyen kadın ve erkek oranının bu kadar yüksek oluşu yeni Türk Alfabesinin 1928'de kabul edilmesi ile büyük ölçüde bağlantılıdır. Ancak, 1935 yılından itibaren okuma-yazma oranlarında görülen gelişmeler ümit vericidir. 1985 yılı itibariyle

nüfusun okur-yazarlık oranı toplam nüfus için %77.4, erkeklerde %86.5, kadınlarda ise %68.2'dir.

Kadının ekonomik yaşamdaki etkinliği de üzerinde durulması gereken önemli konulardan birisidir. 1980 yılı itibariyle ülkemizde, ekonomik yönden aktif nüfus, genel nüfusun %42.9'udur. Yine DİE istatistiklerine göre bu çalışan nüfusun %45.8'i ekonomik yönden aktiftir. Bunun gerçek anlamı şudur; ülkemizde; yaşamını sürdüren her iki kadından biri ekonomik yönden aktiftir. Ancak, 1985 yılı itibariyle çalışan kadın nüfusunun %85.6'sı tarım, hayvan ve orman işleri ile uğraşmaktadır. Bunların tamamına yakın kısmı ücretsiz işçi olarak çalışan kadınlardır. Bu kesim çalışanlarının eğitim düzeylerinin de oldukça düşük olduğu ve hiçbir sosyal güvenceye sahip olmadıkları da bilinmektedir.

Buradan, günümüzde gerek eğitim, gerek çalışma ve işgücü yönünden toplumumuzda kadınlarımızın fırsat eşitliğini istenilen ve olması gereken düzeyde kullanamadığı ortaya çıkmaktadır.

Bu durumda, toplumumuzun kadın hakkındaki imaj ve düşüncesini değiştirmesi kaçınılmazdır. Değişme toplumun her ögesini içeren kapsamlı bir süreçtir. Değişme aynı zamanda gelişme ve çağdaşlaşmadır. Toplumun değer yargılarının yeniden biçimlendirilmesinde çok önemli bir etkidir.

2) Türk Kadınının Medeni Durumu

Kadınlar için yapılan yasal gelişmelerin kökeni, 24 Haziran 1920 tarihli önerge ve buna bağlı olarak 20 Ocak 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye'de yer alan "egemenliğin kayıtsız şartsız ulusun malı olması" ilkesine dayanmaktadır. Cinsiyet ayrımı gözetmeyen egemenlik kavramı ilk kez Mustafa Kemal'in bu önergesiyle anlam kazanmıştır.

1 Kasım 1922'de Saltanat'ın kaldırılması, 3 Mart 1924'te de Hilafet'in son bulması, iktidar ve güç simgesi olan "erkek" anlayışına da bir bakıma son vermektir. 24 Haziran 1920'de başlayan ve 29 Ekim 1923'te son bulan ilk hukuk düzeni çalışmaları ve yeni devlet düzeni

kurma çabaları, daha sonra gelecek devrimlerin temelini oluşturması bakımından son derece önemlidir.

3 Mart 1924 tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu'da Tanzimat'tan kalan ikili eğitimi yok eden bir yasa olarak, Atatürk'ün önderliğinde gelişen ve O'nda simgesini bulan Türk devrimlerinin doğal bir sonucudur.

4 Nisan 1926 tarihinde yayınlanan Türk Medeni Kanunu, 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylece, Osmanlı Devleti döneminde yürürlükte olan İslam Medeni Kanununun hükümleri bir bir ortadan kaldırılmıştır. Kabul edilen yeni yasa ile, çok kadınla evlilik yasaklanmıştır. Boşanma konusunda karar yetkisi mahkemelere verilmiştir. Bu kanun ile kadınlar belki de hayatlarında ilk kez yasal olarak evlenme işlemini, evlendirme memuru önünde tarafların rızası ile yapılan medeni bir törenle gerçekleştirmişlerdir. Kadın, erkekle eşit olarak boşanma hakkını elde etmiştir. Kadınlarda yasal olarak vasi kabul edilmiştir. Böylelikle, mülk edinme hakkı ile beraber, erkeklerle aynı işlerde çalışıp eşit ücret alma hakkı doğmuştur. Yeniden evlenmek isteyen kadın veya erkek için eski evliliğin; ölüm veya boşanma kararı ile ortadan kalkmış olduğunu kanıtlamak zorunluluğu getirilmiştir.

Özellikle bu iki yenilik, yani Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Türk Medeni Kanunu, Türk kadınının eskiden gelen ve sosyal ezikliğine neden olan bir durumu yani erkeğin çok kadınla evliliğinden ortaya çıkan bir durumu, yasal yönden ortadan kaldırmıştır.

Şüphesiz bu yenilikçi tutum ve davranışlar, bağlayıcı yasalara rağmen uygulamada zaman zaman duraklamalara uğramıştır, halen de uğramaktadır. Bu tür tutumları, belki de kadınlarımız açısından, sahip oldukları hakları savunamamaları, ya da haklarına sahip çıkmaları için bir sınav olarak düşünmek mümkündür. Çünkü, sahip çıkılamayan hakların geleceği çoğu zaman kaygı yaratır.

3) Milli Eğitim Bakanlığı'nın Öğretim Materyallerinde Cinsiyetçi Ögelere Yaklaşım Politikası

Bir sosyal toplum, cinsinden yalnız birinin çağdaş gerekleri kazanmasıyla yetinirse, o sosyal toplumun yarından fazlası güçsüzlük içinde kalır. Bir ulus ilerlemek ve çağdaşlaşmak isterse, özellikle bu noktayı esas olarak kabul etmek zorundadır. Bizim sosyal toplumumuzun başarısızlığının nedeni, kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz ilgisizlik ve kusurdan ileri gelmektedir. Yaşamak demek, faaliyet demektir. Bundan dolayı bir sosyal toplumun bir organı faaliyette bulunurken diğer organı hareketsiz olursa o sosyal toplum felçtir. Bir sosyal toplumun hayatta çalışması ve başarılı olması için, çalışmanın ve başarılı olabilmenin bağlı olduğu bütün nedenleri ve koşulları kabullenmesi gerekir. Bilinmektedir ki, her alanda olduğu gibi sosyal hayatta bile iş bölümü vardır. Bu genel iş bölümü arasında kadınlar kendilerine ait olan görevleri yapacakları gibi, aynı zamanda sosyal toplumun refahı, mutluluğu için gerekli olan genel çalışma hayatına da gireceklerdir.

Bir sosyal toplum, aynı amaca, bütün kadınlar ve erkekleriyle beraber yürümezse, ilerlemesine ve çağdaşlaşmasına bilimsel ve teknik olarak olanak yoktur.

Büyük Atatürk , Türk kadınına sosyal ve siyasi hayatta bütün milletlerin üstünde yer vermiştir. Çarşaf içinde, peçe altında ve kafes arkasındaki Türk kadını artık tarihlerde aramak gerekecektir. Türk kadını evdeki medeni yerini yetkiyle almış, iş hayatının her alanında başarılar göstermiştir. Siyasi hayatta belediye seçimlerinde tecrübesini yapan Türk kadını, milletvekili seçme ve seçilme suretiyle haklarının en büyüğünü elde etmiş bulunuyor. Uygar ulusların birçoğunda, kadından esirgenen bu hak, bugün Türk kadınının elindedir ve onu yetkinlik ve liyakatla kullanacaktır.

Ülkemizde bir taraftan genel olan bilgisizliği yok etmeye çalışmakla beraber, diğer taraftan sosyal hayatta faydalı ve verimli elemanlar yetiştirmek gerekir. Bu da ilk ve ortaöğretimin uygulamalı olmasıyla mümkündür. Elbette bu sayede sosyal toplumlar iş

adamlarına, sanatkarlarına sahip olur. Elbette milli dehamızı geliştirecek, kültürümüzü layık olduğu dereceye ulaştırmak için yüksek meslek sahiplerini de yetiştireceğiz. Kız çocuklarımızı da aynı öğretim derecelerinden geçirerek yetiştireceğiz.

Yeni Türkiye'nin eğitim programında kadınla erkeğin aynı derecede öğrenim görmesi kararlaştırılmıştır. Kadınlarımızın yetiştireceği özverili, ilerlemiş gençlerle geleceğimizin ne kadar parlak olacağını düşünmeliyiz.

Türk Devleti, yurttaşlarının siyasi hakları noktasında cinsiyet farkı gözetmez. Aksine Türk milletinin yüksek ve derin tarihinde sosyal hayatını her noktadan birliğe dayandırmış olduğunu bilen "Türk Devleti" kadınlarımızın, belediye seçiminde olduğu gibi, milletvekili seçiminde de siyasi haklarını kullanmaları için gereken uygun ortamı hazırlamayı bir görev sayar. "Türk Devleti" ancak bu takdirde tarihi ve şerefli hayatımızı yeni şartlara uygun yüzüyle canlandırmış olacağına inanmıştır.

Türk kadınları, memleketin kaderini millet adına yöneten siyasi topluluğa girmek isteğini belirtirken memleketin ve milletin vatandaşlara yüklediği ödevlerin hiçbirinden, kendilerinin uzak bırakılacağını düşünemezler. Çünkü, ödev karşılığı olmayan hiçbir hak, mevcut değildir.

Kadının medeni ve siyasi haklarını kullanmasının, insanlığın mutluluğu ve prestij bakımından bir ihtiyaç olduğu da gerçektir. Tam eşitlik erkeklerin hakları ne ise onlarınki de aynı olmalıdır. Özgürlüklerini hakkı ile kazandılar. Milletın yarısının sosyal hayata yabancı, uzak kalması uygun bulunamaz.

Bizim sosyal toplumumuz için bilim ve teknoloji gerekli ise bunları aynı derecede hem erkek hem de kadınlarımızın kazanmaları gerekir.

Kadın ve erkek bilim ve kültürü aramak ve nerede bulursa oraya gitmek ve onunla donatılmış olmak zorundadır. Türk sosyal hayatında kadınlar ilim ve kültür yönünden ve diğer konularda erkeklerden kesinlikle geri kalmamışlardır. Belki daha ileri

gitmişlerdir. Ülkemizde bilgisizlik varsa geneldir, yalnız kadınlarımızı değil, erkeklerimizi de kapsar.

Bizi analarımızın adam etmesi gerekli idi. Onlar edebildikleri kadar etmişlerdir. Fakat bugünkü seviyemiz, bugünkü temel gereklere ve ihtiyaçlara yeterli değildir. Başka zihniyette, başka olgunlukta adamlara muhtacız. Bunları yetiştirecek olan bundan sonraki analardır.

4) Ders Kitaplarından “Cinsiyet Ayrımcılığını” Çıkarma Uygulamaları

1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda ve 3797 Sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’da; “ders kitapları, yardımcı kitaplar, öğretmen kılavuz kitapları, bilgi iş ve işlem yapıklarını incelemek, geliştirmek ve uygun görülenleri karara bağlamak” görevleri Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığına verilmiştir.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, her türlü eğitim ve öğretim programlarını da inceleyen, geliştiren ve onaylayan bir kurumdur.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı ders kitaplarında ve her türlü eğitim materyallerindeki cinsiyet ayrımcılığını, millî eğitim sistemimizin genel ve özel amaçları ile Atatürk ilke ve devrimleri açısından sakıncalı görmektedir. Bu nedenle Kurulca geliştirilen ve karara bağlanarak yürürlüğe konulan “İlköğretim ve Ortaöğretim kurumlarının öğretim programları ile ders kitaplarında yer alması gereken Atatürkçülükle ilgili konuları” içeren programlar yeniden geliştirilerek güncel duruma getirilmiş ve uygulamaya konulmuştur.

Bu programlar gereği hazırlanmış, mevcut ders kitaplarından bazı örnekler vereceğim. Bu örnekler: İlköğretim okullarının; 4. sınıf, Türkçe ders kitabı, 4. sınıf, Sosyal Bilgiler ders kitabı, 5. sınıf, Sosyal Bilgiler ders kitabı, 8. sınıf, Vatandaşlık insan Hakları Eğitim ders kitabı, 8. sınıf, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı, Liselerin; 11. sınıf, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı, 11. sınıf, Sosyoloji ders kitabı.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı; Eğitim ve Öğretimle ilgili bütün çalışmalarını, Atatürk ilke ve devrimleri doğrultusunda ve yasaların Kurul'a verdiği yetkiler çerçevesinde, Büyük Önder Atatürk'ün kurduğu bir kuruluş olmanın gururu ve bilinciyle sürdürmektedir.

Bu panelde yapılacak her türlü eleştiri çalışmalarımızı daha da güçlendirecek, hızlandıracak ve Türk Milli Eğitim sistemine olumlu katkılar sağlayacaktır. Ben bu düşünceyle hepinize saygılar sunuyorum teşekkür ederim.

Prof. Dr. FERİDE ACAR: Sayın ÖZÜDURU'ya çok teşekkür ediyorum. Hem içerikli, hem de zamana son derece saygılı bir sunum yaptılar kendileri. Zannediyorum, belirtilen görüşler ve aktarılan bilgiler arasında pek çok soruya neden olabilecek hususlar da sunuldu. Benim kişisel olarak da birtakım sorularım olacak. Ama bunları diğer konuşmacıların zamanından da çalmayarak önce herkese eşit söz hakkı verip, ikinci aşamada, sorular bölümünde ele almak daha yararlı olacak diye düşünüyorum. İkinci konuşmacımız, zannediyorum, tam da Ömer Bey'in bıraktığı noktadan rahatlıkla devam edebilecek olan Sayın Firdevs GÜMÜŞOĞLU. Buyurun efendim.

FİRDEVS GÜMÜŞOĞLU*

Teşekkür ederim. Ben öncelikle Sayın Bakanımıza, bu organizasyonu gerçekleştirdiği için Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğüne çok teşekkür etmek istiyorum. Yaklaşık 10 yıldır ben bu konuda çalışıyorum, ders kitaplarında cinsiyetçilik konusunda çalışıyorum ve giderek daha fazla devlet kademelerinde de bu çalışmanın yankılanmış olması ve kendini bir şekilde ifade ediyor olması gerçekten sevindirici. Çünkü Sayın Beyefendinin söylediği gibi Cumhuriyetin ilk yıllarında özellikle Mustafa Kemal Atatürk'ün nasıl bir kadın, nasıl bir erkek, nasıl bir insan oluşturulmasına ilişkin Cumhuriyetin ilk yıllarındaki örnekler çok çok önemli diye düşünüyorum ve daha sonraki süreçte yaşanan, hala 2000'li yıllarda okutulan ders kitaplarındaki cinsiyetçi örneklerin kadının insan haklarına yönelik bir haksızlık olduğunu düşünüyorum. Kadının insan haklarına yönelik bir suç işlendiğini düşünüyorum. Bunun için, bunun değiştirilmesi için bir çaba içine girilmiş olması gerçekten memnuniyet verici. Benim çalışmam 1928'den günümüze 1478 ders kitabının taranmasıyla gerçekleşti. 1928'den neden diyeceksiniz. 1928 çünkü, Cumhuriyetin eğitim politikasını oluşturanlar, Osmanlı'nın dilini, Osmanlı'nın alfabesine dahi sırtını dönerek bir yenilenme, bir devrim hareketine giriştiler 1928'de ve dağ başındaki çobanın dahi okur-yazar olması gerektiğine ilişkin bütün kademelerdeki devlet memurlarına ve eğitim kurumlarına talimatlar verdiler. Öylesine bir aydınlanma hareketi gerçekleşti ki 1928'de ben araştırmam ilerledikçe bunu çok daha iyi kavradığımı düşünüyorum. Çünkü 1920'lerde 1930'larda yaratılmaya çalışılan yeni insan, yeni kadın tipinin 1990'larda 2000'lerde ki geriye gidişini görünce gerçekten son derece acı bir gerçekle karşılaşırız. Dışarıda göreceğiniz fotoğraflarda da çok net örnekler bunlar. Araştırmamı konu ettiğim kitaplardan, bazılarından söz edeyim sizlere. Bunları iki kısma ayırdım, bir kısmı kadını ve kadın ve aileyi doğrudan ele alan kitaplardı, diğerleri ise dolaylı olarak ele alan kitaplardı. Köy kiraati okuma kitabı, Türkçe, hayat bilgisi, sosyal bilgiler, yurttaşlık bilgisi, vatandaşlık bilgisi, yurt

* Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Elemanı.

bilgisi kitapları ve ahlak bilgisi kitaplarını inceledim bir grup olarak, diğer grup ise alfabe, tarım bilgisi, fen bilgisi kitaplarıdır ki bunlarda doğrudan kadın ve aile ele alınmaz fakat kadına ve aileye ilişkin fotoğraflar, kadının toplumdaki yerine ilişkin imgeler son derece önemlidir. Ders kitaplarını esas olarak birkaç başlık altında inceledim. Bunlardan birincisi aile içi iş bölümü nasıl ders kitaplarında yer almıştı. 1928'den günümüze kadar buna baktım. Burada tabii şunu görüyoruz aile içi iş bölümünde özellikle kadının üniforması olarak görülüyor ders kitaplarında önlüğü, kadınlar daima mutfak önlüğü ile veya elinde mutlaka ya mutfaktan çıktığını belirten bir kase, bir tepsi, bir şekilde kadın mutfağın öğeleri olarak tanımlanıyor. Hatta yine fotoğraflar arasında göreceksiniz. Alfabe kitabında mutfak yazıyor sadece mutfak ve bir kadın, önlüklü bir kadın görebiliyorsunuz. Yine bu süreç içinde ders kitaplarında kadının hangi mesleklere yönlendirildiklerine ilişkin bilgilerle karşılaşılıyor. Burada da kadınların 1920'lerde 1930'larda her alana yönlendirildiklerini görüyoruz. Fakat 1945'den sonraki süreçte kadınlar bütünüyle ev içi alanla tanımlanıyorlar. Ev dışında kadının ürettiğine ilişkin, şimdi 2000'li yılların kitaplarında tek tük örnekler var. Ama esas olarak kadının ev içi alanda tanımlanması gerektiği bilgisi veriliyor çocuklara. Ev içi alanda tanımlanan kadın doğal olarak da paranın sahibi, para kazanan olarak görülüyor ders kitaplarında, buna ilişkin ayrıntılı örnekler vereceğim sizlere. Yine bu süreçte 1928-1945 süreci içinde bilgi, kadın ve erkeğin ikisinin paylaştıkları olgular, 1945'ten sonra bilgi veren anne yerine, hizmet eden anneyi görüyoruz. Oysa 1945'ten önce kadınlar öğrettikleri için, çocuklarına bilgi verdikleri için, medeniyeti öğrettikleri için önemli sayılıyorlar. 1945 öncesi ve sonrasında ders kitaplarında oyunların içeriğinin değiştiğini görüyoruz. Bu oyunlara ilişkin analizler esas olarak alfabe kitaplarından hareketle yapıldı. 1945'ten önce daha çok grup oyunlarına yer verilirken cinsiyet rollerine bir gönderme yapılmazken, 1945 sonrası ders kitaplarında tamamen kız çocuğuna uygun görülen oyunlar, evcilik oyunları ki kız çocuklarının en aktif oldukları oyunlar evcilik oyunları ders kitaplarında, erkek çocuklarının ise ya kitap okurlar, ya bir arabayla ya da yap-bozlarla uğraşırlar. Çocukları esas

olarak, çocukların cinsiyetçi bir yönelseme içine itildiğini görüyoruz. Anne sevgisinin içeriğinin de değiştiğini gördüm.1945 ile öncesi ve sonrası açısından baktığımda ders kitaplarına. 1928-1945 arasında anneler Vatani-Medeniyeti öğrettikleri için seviliyorlar, yani öğretmen oldukları için seviliyorlar. 1945 sonrasında ise yine fotoğraflarda göreceksiniz, esas olarak çorap söküğünü diktiği için veya kara saçlarını ak yaptığı için seviliyor ders kitaplarında çocuklar tarafından. Yine kadınların bir başka araştırma başlığı olarak baktığımda, kadınların ders kitaplarında özellikle fen bilgisi kitaplarında 1945'ten sonra tamamen dışlandıklarını görüyoruz. 1945'ten önce kız çocuklarına deney yaptırılırken, deney yapılan fotoğrafların yer aldığını görüyoruz ders kitaplarında. Hava basıncını ölçmeyi deniyor kız çocuğu. Oysa 1945'ten sonra üfleme deneyleri dahi erkek çocuklara yaptırılıyor. Böylesi bir geriye gidiş söz konusu ders kitaplarında. Şimdi buna bağlı olarak ta tabi ben esas olarak cinsiyet rolleri açısından baktım ders kitaplarına fakat şunu da gördüm ki 1945'den önce gerçekten halkçı, gerçekten laik, gerçekten bağımsızlık tutkusunu varoluş ilkesi sayan, milli ekonominin en önemli unsur olduğunu söyleyen, buna ilişkin oyunlar icad eden, hatta yerli malı kutlama oyunu, yerli malı oyunu gibi oyunların yer aldığını görüyoruz ders kitaplarında. Şimdi ana hatlarıyla ben size yine karşılaştırmalı olarak ders kitaplarında roller nasıl değişti, ne tür ilişkiler ders kitaplarına girdi bunlardan kısaca söz etmeye çalışacağım. Yurt Bilgisi kitapları son derece önemli 1920-1930'larda. Nasıl vatandaş olunacağını, nasıl uygar ve eşitlikçi bir söylem içinde olunacağını çok iyi örneklerini veriyor Yurt Bilgi kitapları 1945'e kadar. Burada özellikle aile içi dayanışmanın önemine vurgu yapılıyor 1928'lerde. Mesela bir çocuk şöyle anlatıyor, 4. sınıf Yurt Bilgisi kitabından alındı bu. Şu annem görüyor ve anlıyorum ki hiçbir işte babamı yalnız bırakmıyor, galiba babam ve annem arasında sıkı bir dayanışma var. Annem ve babam bu evin temel taşı. Bu tanımlama 1945'ten sonra baba evin direğidir mesut etmek ereğidir biçimine dönüşüyor. Yani esas olarak baba evin direği oluyor. Anneler ise evin direği olmaktan çıkarılıyor. Evin direği olmasına ilişkin tabi böyle tanımlanmıyor ama 2000'li yılların ders kitaplarında da örnekler var. Örneğin baba iş için

bir yere gidiyor, çocuk anlatıyor annesinin durumunu, diyor ki babam iş için gitti ve annem bir sabah erkenden beni kaldırdı cebime parayı koydu artık evin erkeği sensin dedi. Bu 2000’li yılların ders kitabında. Yine ders kitaplarında bunu çok önemsiyorum. Lütfen bütün Milli Eğitim mensuplarının buna dikkatini çekmek istiyorum. Kadınları artık önlükle göstermesinler ders kitaplarında. Kadınlar bu üniformadan kurtulsunlar. 1928-1945 yılları arasında ders kitaplarında kadınlar üniformayla tanımlanmıyorlar. Çünkü bu yıllarda bağımsız, kişilikli, bilgili, kendine güvenli bir kadın imgesi ön plana çıkarılıyor. Yine fotoğraflarda göreceksiniz. Köylü kadın dahi dimdik duruyor ders kitaplarındaki fotoğraflarda. Birde 2000’li yılların kadınlarına bakın lütfen. Çünkü Cumhuriyetin devrimci önderliğinin Mustafa Kemallerin esas olarak ev içi alanda tanımlanan kişiliksiz, kimliksiz bir kadına ihtiyacı yoktu. Kul kadından vatandaş kadın çıkarmaya çalışıyorlardı ve bunun Türkiye’nin her alanında aydınlanma devrimi buna hizmet etmeye çalıştı. Kadınların esas olarak her alanda evde dahi olsa yani ev içi alanda, dışarıda çalışmayan kadının dahi üretkenliğine vurgu yaptı Cumhuriyet Devriminin önderleri. Nasıl ki önlükle, bugünlerde önlükle gösteriliyor kadınlar ders kitaplarında, nasıl ki bu tesadüf değilse Cumhuriyetin eğitimcilerinin de ortaya koydukları bakış açısı tesadüf değildi. Ciddi bir aydınlanma ideolojisinden besleniyordu diye düşünüyorum. 1945’den 1970’lerin sonlarına kadar ders kitaplarında bir çamaşır günü meselesi vardır. Bütün Hayat Bilgi kitaplarında çamaşır günlerini görebiliyoruz. Çamaşır günü çok önemli bir yer alıyor. Benim çalışmamda da dolayısıyla çok önemli bir yer almak zorunda oldu. Çünkü çamaşır yıkama sahnelerinin son derece mutluluk veren, kadını mutluluktan mutluluğa taşıyan örnekler olarak görüldüğünü görüyoruz. Bakın ben size bir manzume okuyacağım. “Annemin çamaşır günü, bugün evde çok iş var. Ona yardım etmeliyim. Boş geçecek hiç vaktim yok. Görülmeye değer köyde çamaşır yıkama günü tokaç sesi, şen türküler, duyan sanır köy düğünü, yıkananlar durulanır, onarılır sökülük, yırtık, ütülenir teker teker, sandıklara girer artık”. Şimdi kadınların esas olarak düşün dünyasının çamaşır yıkamakla, sökülük dikmekle sınırlayan bir anlayış Cumhuriyetin o ilk yıllarındaki anlayış değil. Bu

anlayış daha sonra ders kitaplarına şöyle giriyor: Ayşe'nin çamaşırları diye bir okuma parçası dahi olabiliyor. Ayşe'nin çamaşırları temiz çamaşırları ne kadar önemsedğini anlatan örnekler ders kitaplarına giriyor. Yine ders kitaplarında Oya'nın çamaşır yıkamayı nasıl öğrendiğini sayfalar dolusu, inanın sayfalar dolusu görebiliyoruz. Oya çamaşır yıkamayı merak ediyormuş. Böyle ifade ediliyor. Çamaşır yıkamayı merak eden Oya annesine soruyor ve bütün ayrıntılarıyla, işte şimdi çivit bilmez yeni kuşaklar, çivitle nasıl beyazlatıldığı, leke olmaması için neler yapılması gerektiği bu bir Hayat Bilgisi kitabında ve işin ilginç tarafı çocuk çamaşır yıkamayı öğreniyor akşam baba geliyor merakla evde bir değişiklik olduğunu fark ediyor, içi içine sığmayan Oya babasına müjdeyi veriyor diyor ki ben çamaşır yıkamayı öğrendim ve sonuçta babası, neden bu kadar sevindiğini sorduğunda annesinden çamaşır yıkamayı öğrendiğini söylediğinde de babası bunu onaylıyor. Yani her zaman onaylayan erkekler, her zaman hizmet edenler kadınlar ders kitaplarında. Yine ders kitaplarının bütününde kadınlar eve hapsedilmiş durumda. Bütünü dediğim tabi 1945'ten sonraki örneklerde. 1945'ten önceki örneklerde kadınların sinemaya gittiğini, gidebileceğini, arkadaşlarıyla buluşabileceğini, yani kadının dışarıdaki yaşamına ilişkin örnekler var. Hatta okuma saatlerine zaman ayırdıklarını, okuma saatleri olduğundan söz ediliyor. Oysa bütün ders kitaplarında kadınlar ev içi alanda tanımlanıyor günümüzde. Dışardan gelen kadınlarda böyle fotoğraflar var, dışarıda da göreceksiniz. Kadın dışardan gelmiştir ama bir bakarsınız çantası açık, içinde elmalar, sebzeler görülür, yani kadın alışverişten gelmiştir aslında, belki manava pazara gitmiştir. Böylesi örnekler var ders kitaplarında ve eve giren kadın sorar küçük oğluna, Birol ablan evi süpürmüş mü diye. Yani kadın dışarıdayken de oğlan çocuk aracılığıyla ev içi cinsiyet rolleri devam ettirilmeli diye düşünülür. Yine mevsim değişiklikleriyle ilgili konu başlıkları var ders kitaplarında. Mevsim değişikliklerinde dışarıda yapılan bütün işleri yani ev dışı alanda yapılan bütün işleri erkekler yapıyor, ev içi alanda yapılan, ev içinde yapılan işleri ise, soba kurma ve badana dışındaki bütün işleri kadınlar yapıyor. Bütün alışverişleri, pazardan yapılacak bütün alışverişleri kadınlar yapıyor. Ama beyaz eşya gibi

önemli paralar ödenecek bütün alışverişleri erkekler yapıyor. Böylesi örnekler görüyoruz. Şimdi bütün ders kitaplarında böylesi örnekler varken satır aralarında da kadının aslında dişi kuş olduğu, dişi kuşun yuva yaptığına ilişkin örneklerde görebiliyoruz. Bunların bütün örnekleri var. Yani hiçbiri, gerçekten spekülasyona neden olmak için söylenmiş, yapılmış şeyler değil. Ailenin yaşayışında kadına büyük sorumluluk düşer. “Yuvayı yapan dişi kuştur” atasözüne özellikle vurgu yapılır ki burada dişi kuşun içgüdüsel olarak yaptığını bizim eğitimcilerimiz bilinçli olarak çocuklara yaptırılmaktalar ne yazık ki. İki dönemden söz ettim. İki dönemin iki özellikle önemli insan tipi karşımıza çıkıyor ders kitaplarında. Bunlardan birincisi 1935’de okuma kitabında gördüğümüz “Ali’nin Adamları” adlı okuma parçasından örnek vereceğim. Diğer de 2000’li yıllarda 1999’a kadar okutulan bir Hayat Bilgisi kitabından. Şimdi küçük Ali’nin Adamları şöyle anlatılıyor, 3. sınıf Türkçe okuma kitabından bu örnek. Küçük Ali yoksul fakat kendine güvenli bir çocuk olarak anlatılıyor. Bütün okul geziye gidiyorlar ve bütün çocuklar da çıkınlarını çıkarıyor, yiyeceklerini gösteriyorlar birbirlerine, yiyeceklerini yiyecekler dere kenarında, herkes şaşkınlıkla Ali’ye bakıyor. Ali’de bir çıkın çıkarıyor ve bakıyorlar ki düzenli kesilmiş ekmekler, peynir dilimleri konmuş arasına, diyorlar ki küçük Ali bu ne güzel çıkın, kim hazırladı sana, “Benim adamlarım var” diyor küçük Ali, kimse inanmıyor tabi küçük Ali çok yoksul nasıl adamları olur diye alay ediyorlar küçük Ali’yle senin adamların olamaz diye, görmek ister misiniz adamlarımı diyor. Evet diyor küçük diğer çocuklar çıkarıyor on parmağını gösteriyor. İşte benim adamlarım bundan daha iyi iş yapacak var mı deniyor. Şimdi bu küçük Ali, Cumhuriyet Devrimlerinin Cumhuriyet Türkiye’sinin yoksul ama aydınlanmacı bir perspektifle yetişen bir erkek çocuğu ve aslında kız çocuğunun yapması uygun görülen o koşullarda kız çocuğunun yapması uygun görülen bir işi erkek çocuğa yaptırıyor o dönemin eğitimcileri ve buradan kendine güvenli, yoksul ama kendine güvenli bir insan tipi çıkıyor karşımıza. Oysa birde 1999’a kadar okutulan 3. sınıf Türkçe kitabından örneğimiz var bu da “Annemin Elleri” adlı okuma parçasından.

Annemin Elleri: Öğretmen ödev verir çocuklara, der ki çocuklar annenizin ellerini anlatın, çocuklardan bir kız başlar okumaya der ki, ellerinden biriyle annem yayık yapar, diğeriyle kucağında kitabını tutar, diğeriyle babamın ceketini ütüler, diğeriyle yemek pişirir derken öğretmen derki kızım kaç tane eli var annenin der, kız devam eder kendine büyük bir güvenle. İki eli babam için 7 çocuğu var, her biri için iki el hesap ederseniz 14 el eder, mutfak, bahçe için ikişer elden 6 el eder, yoksullar için iki el katın buna, dua için de iki el katın, 26 el eder, annemin 26 eli var öğretmenim der ve öğretmen utanır böyle sorduğu için. Şimdi “Annemin Elleri”ndeki anne kendi ellerine sahip olmayan, elleri bütünüyle başkalarının hizmetine verilmiş, ama bu hizmette tamamen aile içi alanla sınırlı bir hizmet, kendine güvenli olmayan hiçbir güvencesi olmayan bir kadın tipidir buradaki anne. 1990’larda çizilmeye çalışılan kadın tipi ne yazık ki bu kadın tipi. Dolayısıyla böylesi bir kadın tipine uygun olarak da ders kitaplarındaki kadının çalışma yaşamındaki yeri de ilginç bir görünüm arz eder. Kadının çalışma yaşamındaki yeri esas olarak şöyle tanımlanır. “Gerekirse, kadınlar bir işte çalışır”. biçiminde tanımlanır. Oysa 1930’lardaki ders kitaplarında kadınlar şöyle tanımlanır. Mesela çocuk anlatır der ki, “Ahmet’in annesi ara sıra Gönül'lere temizliğe gider” yani kadın temizliğe giderek ailenin bütçesine katkıda bulunur. Yine 1930’larda ki örneklerden biri daha ilginçtir bunu da sizinle paylaşmak istiyorum. 1935’de 5. sınıf okuma kitabında “Biz esnaf takımız severiz işi, çalışır yaşarız erkekle dışı aramızda yoktur tembel bir kişi ulusun özüyüz biz, şansımız var.” diye tanımlanır, üreten insanlar, esnaf özellikle. Bu dörtlük 1952’de yine aynı okuma kitabında şöyle değiştirilir. “Biz esnaf takımımız severiz işi çalışkan gayretli birer er kişi”. Çalışan gayretli kadın ve erkekten er kişiye doğru bir gidiş söz konusudur. Dolayısıyla da kadını toplumda böyle tanımlayan anlayış, öylesine ilginç manzumelere yer verir ki bu anlayış sonuçta şöyle bir tablo çıkarır karşımıza, kadın narin ve şirin olmalı, erkek güçlü ve akıllı olmalı. Yine Alfabenin 28 harfi ile yapılan manzumede kadınlara 9 isim erkeklere 19 isim ayrılmış. Uzun olduğu için size okumayacağım, sadece ana özelliklerini vereceğim. Buradaki kadınlara uygun görülen nitelikler şöyle, Duygu terzi olacak

aklı dikişte, Hale nazlı bir kız ne konuşur ne güler, Işık'sa yumuşacık nazlı ve şirin bir kız pek çabuk hastalanır hiç zora gelmez, Jale süsüne düşkün modadan ayrılmaz bakın modadan ayrılmayan çocuk 2. sınıf çocuğu, onun kadar süslenen bulunmaz, hem beceriklidir el işine yakışır, Nazlı küçük ama işe yarıyor ortalık süpürüyor, toz örümcek alıyor. Sonuç olarak kızların ortak nitelikleri, yumuşacık, nazlı, zayıf, zora gelmeyen, şirin, süsüne düşkün ve becerikli olmaları. Erkekler ise şöyle; hesaplı, güçlü, akıllı, yetenekli, kahraman, açık göz. Bakın bu erkeklere uygun görülen mesleklerde kısaca şöyle; erkekler yazar, kaptan, bankacı, sporcu, mühendis, ressam, oyuncu, subay, müzisyen vs. her türlü meslek erkeklere açık bu manzumede. Oysa kızlar için ev kadınlığını saymazsak terzi olarak sadece meslek olarak gösterilmiştir. Oysa yine ben 1945 öncesinden örnek vermek istiyorum. Gazete satan kadından dahi söz edilir ki 1930'larda gazete satan kaç kadın vardı acaba? Tek tek örnekler toplumun önüne gerçekten örnek olarak konulur o yıllarda. Yine bütün ders kitaplarında ev temizliğinden kadınların sorumlu olduğundan söz edilir. 1945'den sonra da böyle bir anlayışın sonucu olarak da para tamamen erkeklerin elindedir, kadınların parayla ilişkisi yoktur. Oysa 1937'de yine dışarıda göreceksiniz fotoğraflarda. Köylü çocuk anasına der ki "Ana bana at al". Yani kadın oğluna at alabilir veya çocuk annesinden at almasını isteyebilir. Oysa bundan sonraki yıllarda özellikle 1980'lerdeki örneklerde "Ana bana hırka ör, baba bana yün al" denir. Yani 1980'lerin eğitimcileri anaya yün dahi aldirtmaz. Yünü dahi babaya aldirtir ve böyle bir anlayışın doğal sonucu olarak ta mülkiyet şöyle aktarılır ders kitaplarında bu 1988 ilkokul 3. sınıf kitabından bir alıntıdır ilk okuma kitabından. "Dedem babama bir at almış çok hızlı gitsin diye, babam bana bir otomobil alacak daha hızlı gitsin diye, ben oğluma bir uçak alacağım göklerde uçsun diye". Ve yine göklerde erkek çocuk uçurulurken kız çocukları ise şöyle anlatılır denir ki, "Kaya ile Ali sürücü, Mehmet trafik polisi oldu. Oya ve Ayşe yaya oldu." diye tanımlanır yani erkekler göklerde uçarken kızlar yaya olarak tanımlanır. Yine ders kitaplarında 1950'lerde özellikle çok, gerçekten çok haksız bir örnek var. Kız çocuk istenmeyen çocuktur. Bir ailenin ikiz çocuğu olur ve bir çocuk istenmez, çünkü kız çocuk

savaşamaz, böyle anlatılır 2. sınıf kız çocuğunun ağzından. Böylesi bir anlayıştan dolayısıyla Türkiye’de gerçekten tekrar ediyorum kadının insan haklarına yönelik bir haksızlık olduğunu düşünüyorum. Bunların, bütünüyle ders kitaplarından çıkarılması gerektiğine dikkat çekmek istiyorum. 1980’lerde boşanmadan söz edilir ders kitaplarında, denir ki, “Boşanmak çok acı ve zordur, iyi huylu ve çalışkan çocuklar buna bir çözüm bulabilir.” derslerine çok çalışarak çözüm bulabileceğine ilişkin örnekler vardır ki çocukta psikolojik rahatsızlıklara yol açacak kadar etkisi olabilecek örneklerdir bunlar. Oysa 1930’larda boşanmadan yine söz edilir ders kitabında denir ki, "Bir kadın kocasından hoşnut değildir, ikide bir ondan hakaret görüyordur, böyle bir adamla birlikte ömür sürmesini istemeyen bu kadın hukuk mahkemesine başvurabilir deniyor. Orada istenmeyen ilişkilerin, illada evlilik bağı diye tutturulmasının zorunlu olmadığının örneğini görüyoruz. Bütün ders kitaplarında babaların elinde kitap vardır veya gazete vardır, şimdilerde televizyonun karşısındadır, yine bir şekilde bilgiyle ilişkilidir. Bütün babaların elinde böyleyken anneler ise sadece arkası yarın programlarını dinler, bu eski örnekten 1991’e ait bir örnekten. “Sabah babam erken kalkıyor babamın ilk işi radyodaki günün ilk haberini dinlemek oluyor, annem ise arkası yarın programlarını dinler”. Annenin bilgiyle ilişkisi! Oysa yine göreceksiniz fotoğraflarda 1942’de basılan içindeki önemli örneklerin giderek yitirildiği 1967’ye kadar okutulan alfabe kitabında “Oku da adam ol” denirken bütün aile okuma hali içindedir, bütün aile okurlar. Yine çocuk 1928’de der ki, “Öğretmenim ödev verdi, medeni insanlar nasıl yaşarlar diye soruyor, bu da ders mi sanki, biz bunu bilmiyor muyuz, nasıl yaşamak lazım geldiğini öğrenmedik mi?” medeniyeti çocuklar annelerinden öğreniyorlar. 1945’den önce anne sevgisi açısından da duruma baktığımızda anne sevgisiyle, baba sevgisi arasında bir paralellik var. Çocuklar babalarını da seviyorlar, annelerini de seviyorlar hatta diyorlar ki benim iki sevgilim var biri annem biri babam diyebiliyorlar. Ne zamanki babalar ellerinde gazetelerle, televizyonun karşısında kaykılıp uyuklarken gördüğümüz fotoğraflar ders kitaplarına giriyor o zaman babanın sevgisinden de

söz edilmiyor sadece baba bir otorite, bir baskı, bir düzenleme aracı aile içinde.

Ders kitaplarında örnekler tabii çok fazla ben zamanı aşmak istemiyorum. Bu tür örnekleri çoğaltmak çok mümkün, özellikle 1928-1945 arası ders kitaplarının daha derinlemesine incelenmesi gerektiğini düşünüyorum. Bunun 2000'li yıllardaki eğitim politikasını gerçekleştirenler içinde çok önemli ve değerli birer malzeme vereceğini düşünüyorum. Ama şu açıdan da öğretici olacağını düşünüyorum. Gerçekten 1928 ile 1945 arası ders kitaplarında halkçı politikalar var bu böyle sadece halk popülizmi yapmak biçiminde karşımıza çıkmıyor tamamen halkı seven köylünün önemine vurgu yapan köylünün üretkenliğine vurgu yapan örnekler bunlar. Hatta köylü öylesine anlatılır ki aracı ve tefecinin köylüyü sömürdüğünden söz edilir ve köylünün buna karşı uyanık olması gerektiğinin bilgisi verilir çocuklara ve denir ki yeni makineler almak için köylünün parası yoktur kooperatif kurmak gerekir denir. Yani köylüye sömürülmesinin önündeki engellerin ortadan kaldırılması için bilgi ve bilinç verilir. Şarlatanlara karşı ders kitaplarında çocuklar uyarılır. Bunun yine fotoğraflarda örneklerini göreceksiniz. Denir ki iyi bir doktor, böyle ilan vermez denir, meşhur bir doktorun ilanıdır diye dışarıda bir ilandan alınmış fotoğraf vardır iyi bir doktor halka, beşeriyete yaptığı hizmetle meşhur olur denir. Yine jandarmayla askerle, köylü arasındaki kopukluğu gidermeye yönelik örnekler vardır. Jandarma halkın hizmetkârı olarak anlatılır, jandarma Osmanlıda olduğu gibi halkı haraca kesen değil, halka hizmet eden, halkın sorunlarını, köylünün sorunlarını çözen bir kurum olarak anlatılır. Laiklik de çok önemlidir 1945'e kadar. Nasıl önemlidir, Laiklik içi boşaltılmış tanımlarla verilmez. Son derece bilimsel, din işinin dünya işlerinden ayrılması olarak tanımlanır ders kitaplarında ve üfürükçülüğe karşı, taassuba karşı ciddi bir mücadele yürütülür ve denir ki o vakit hoş görmek yoktu, Osmanlıdan söz edilir, sofular namaz kılmayanlara kızarlardı, namaz kılmayan çocukları döverlerdi, daha tuhafı inanılmayacak şeylere inananlara karşı propaganda yürütürler, dinsiz sayarlardı denir. Yani bir aydınlanma mücadelesinin en önemli ayaklarından biri olan Laiklik 1945'lere kadar bilimsel bir

tarzda ve din ise sadece vicdan meselesi olarak ele alınmıştır. Bu açıdan da öğreneceğimiz çok şey olduğunu düşünüyorum 1930'ların ders kitaplarından. Bağımsızlık çok önemli bir olgudur 1945'e kadar. Bağımsız olmak için de milli ekonomimizi güçlendirmemiz gerekliliği bilinci verilir ve yerli malının önemi gururla anlatılır. Şeker Fabrikalarımızdan söz edilir, Demir Çelik Fabrikalarımızdan söz edilir bugün kapatılan veya özelleştirilen fabrikalarımızdan söz edilir ve bağımsızlığın ancak milli ekonomi ile gerçekleşeceğini bilinci verilir ve de en önemlisi halkta büyük bir inanç vardır o dönem denir ki, Cumhuriyet bir halk hareketidir denir. Devrimler devirerek ilerleyen dev adımlardır denir ders kitaplarında 1945'e kadar.

Çok teşekkür ederim beni dinlediğiniz için.

Prof. Dr. FERİDE ACAR: Sayın Firdevs GÜMÜŞOĞLU'na ben de çok teşekkür ediyorum. Gerçekten hem son derece bilgilendirici, hem düşündürücü, bu arada düşündürürken zaman zaman bizleri acı acı gülümsetici bir sunuş dinledik, zannediyorum buna ilişkin de pek çok soru olacaktır. Ama şimdi diğer konuşmacımızın da zamanından çalmamak için üçüncü konuşmacıya geçelim diyorum. Ama bu sunuşta verilen önemli ve düşündürücü ipuçlarını ve de takip etmemiz gereken, bir ucundan yakaladığımız zaman sonuna doğru götürmemiz gereken noktaları da unutmayalım. Hatta mümkünse not edelim sonra tekrar tartışma sırasında bunlara dönelim diye de hatırlatmak istiyorum. Şimdi Sayın Şengül ALTAN buyurun.

ŞENGÜL ALTAN*

Teşekkür ederim. Sayın Bakan, Sayın Milletvekilleri, Saygıdeğer Konuklar. Ben de konuşmama Firdevs Hanım gibi yaptığım bir araştırmanın sonuçlarını vererek devam edeceğim.

Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik

Hepimizin bildiği gibi, çocuk doğduğu andan başlayarak, önceden belirlenmiş kurallar ve değerlerle çevrelenip, yönlendirilmektedir. Ancak, biyolojik açıdan bireyin "dişi" ve "erkek" olarak adlandırılmasından hareket ederek, bu kural ve değerler farklı algılarla iki cinse özgü toplumsal rol kalıpları gelişmesine neden olur. Tabii bu durumda toplumsallaşmanın önemli bir boyutunu içeren her iki cinse özgü davranış kalıpları ve değerlerin öğrenilmesi, bütünüyle cinsiyetçi mesajlarla yüklenmektedir.

Kadın ve erkeğin toplumdaki işlevleri, sorumlulukları, hakları, maddi ve manevi olguların üretimi sürecindeki konumları, kişilik özellikleri gibi unsurlar toplumsal cinsiyete göre şekillendirilmekte ve bunun sonucunda kadınlar özel alana, erkekler ise kamusal alana yönlendirilmektedir.

Kadın ve erkeğin dünyaya geldiği ve cinsiyet rollerini oluşturduğu aile ve okul, ataerkil sistemin egemenliğinde olduğundan; her yeni kuşakta yeni yöneten erkekler ve yönetilen kadınlar ortaya çıkarmaktadır.

Yaşam boyunca bütün kız ve erkek çocukların belli roller için yetiştirildiği göz önüne alındığında cinsiyet kalıp yargıları etkileyen en temel faktörün sosyalleşme olduğu daha iyi anlaşılmaktadır.

Sosyalleşme, hepimizin bildiği gibi, yeni gelen kişinin etkileşimin organize örneklerine uyum sağlama süreci için kullanılan bir terimdir. Sosyalleşme, her ne kadar çocuklar üzerinde etkili olan kişiler tarafından belirlenirse de sosyalleşmede etkili olan normların okul ve kitle iletişim araçları yoluyla da çocuklara aktarıldığı unutulmamalıdır.

* Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü - Psikolog

Cinsiyet rol tanımlarındaki süreklilik, önemli ölçüde cinsiyetlere uygulanan sosyalleşme yöntemlerinin devamlılığına, başarısına dayanmaktadır.

Bu devamlılığa, açık işlevlerinden biri sosyalleşme olan ve toplumun kültür mirasının birikimi ve aktarılmasıyla cinsiyetçi bakış açısının kazanılmasına hizmet eden eğitimin büyük katkıları vardır. Eğitim bu işleviyle her kuşağın, kültür birikimi sürecini önceki kuşağın bıraktığı yerden devralarak sürdürmesine neden olmaktadır.

Eğitimin bu amacına hizmet eden kitaplarda çocuklara sundukları rol modelleri ile yetişkinlerin nasıl olabileceklerini, standart davranışların nasıl olduğunu anlama imkanı verir ve sosyal normlara işaret ederler. Aynı zamanda gelecekteki rol ve mesleklerini seçmelerine yardımcı olacak yetişkin modeller sunarlar.

Bu sebeple örgün eğitimde müfredat hedeflerini ve eğitim materyallerini inceleyen araştırmalar, kadınlara atfedilen rollerin belirlenebilmesi açısından önemli bir görev üstlenmektedir.

Ders kitaplarına içerik açısından bakıldığında cinsiyet ayrımcılığının önüne geçilmesinde taşıdığı önem açıkça görülebilir. Bu nedenle ders kitaplarında kız ve erkek öğrenciler ile kadın ve erkeğin ele alınış şekli, üzerinde önemle durulması gereken bir durumdur.

Bu bağlamda araştırmamda kadınların geleneksel rollerini içselleştirmede okulun ve eğitim materyallerinin etkisini ortaya koymaya çalıştım.

Araştırmada veri toplama tekniği olarak temelde davranışları doğrudan doğruya gözlemek yerine, bireylerin sembolik davranışlarını ya da iletişim materyallerini çözümlemeye dayanan içerik analizi kullanıldı. Ayrıca, niceliksel değerlendirmeye yardımcı olması açısından, kitaplarda önemli veya çarpıcı gözükten noktalar da not edildi.

Nicelik çözümlemesi için, içerik analizindeki birimlerin sınıflandırılacağı yaratıcılık, liderlik, bağımlılık, bağımsızlık gibi 43

kategori tanımlandı ve kategorilerin değerlendirilmesi için cümleler bağlam birimi olarak seçildi. Her cümle içerdiği temaya göre kategorilendi.

Bu kategorilemenin dışında incelenen kitaplarda kız-erkek resim sayısı, sınıf yükseldikçe resimlerde bir azalma olup olmadığı, metin başlıklarının ne kadarının cinsiyetle ilişkili olduğu, temel karakterleri kimlerin oluşturduğu, sayılan kız ve erkek isimleri, erkeklere önerilen işlerle kadınlara önerilen işlerin neler olduğu, merkez karakterleri kimlerin oluşturduğu ve erkekle kadının hangi mekanda gösterildiği (iç- dış) de tespit edildi.

Araştırma, Milli Eğitim Bakanlığı' nın 5 yılda bir yayınladığı "Okutulacak ilköğretim ve ortaöğretim kurumları ders kitaplarına ilişkin genelge" ye dayanılarak 1996-1997 öğretim yılı için önerilen ve ilköğretim okullarında okutulan 307 sosyal içerikli ders kitabındaki metin ve görsel unsurların cinsiyet rolleri açısından ele alınmasıyla yapıldı. Araştırmaya Çevre-Sağlık-Trafik-Okuma, Türkçe, Sosyal Bilgiler, Milli Tarih, Coğrafya, Alfabe ve Vatandaşlık Bilgisi gibi doğrudan doğruya aile ve kadını konu edinebilecek ilköğretim kitapları dahil edilmiş ve okuma parçası, şiir, resim ve manzumelerdeki kadın ve erkeklere uygun görülen rol kalıpları ele alınmıştır.

ARAŞTIRMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

METİNLERE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

Ders kitapları cinsiyet rolleri açısından incelendiğinde, elde edilen temel bulgu kadın ve erkeğin kitaplarda farklı olarak ele alındığıdır. Bu farklı ele alışıta, geleneksel cinsiyet rollerinin etkisi görülmektedir. Kitaplarda kadınların itaatkar ve evcil rolleri (%17.07), erkeklerin baskın rollerinden (%1.61) daha fazla vurgulanmıştır. Zaman zaman kadın, %2.43 gibi çok küçük bir oranda erkeğin cinsiyet rollerine uygun davranışlarda gösterilse bile erkek kadına uygun görülen itaatkar ve evcil rolde hemen hemen hiç (%0.72) gösterilmemiştir. Kadın daha çok şefkatli (%6.91), fedakar (%8.54), çaresiz (%4.47), uysal-pasif (%5.28), çekingen (%1.22) gösterilirken,

Erkekler lider (%4.29), girişken-etkili (%6.44), başarılı (%8.13), yetenekli (%3.3), kararlı-kendine güvenli (%5.88), inatçı ve azimli (%5.64), cesaretli-kahraman (%5.31), kurnaz (%2.41), öfkeli (%1.69), güçlü (%2.17) olarak gösterilmiştir.

Kadınların sadece %17' si, erkeklerin %83' ü metinlerde temel karakter olarak yer almıştır. Metinlerde cinsiyet ile temel rollerde yer alma arasında anlamlı ve güçlü bir ilişki bulunmuştur ($P < 0.05$).

Yine metinlerde kadınlar asla dürüst ve bilimsel davranışta bulunan kişiler olarak gösterilmezken, erkekler narin olarak gösterilmemiştir.

Kadın edilgen, pasif, evcil rollerde gösterilmesine rağmen bir başka dikkat çekici boyut, erkekler kadar başarısız gösterilmemeleridir (K: %0.41; E: %1.21). Bunda başarının kadına uygun görülen toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişki kurulamamasının etkisi olabilir.

Elde edilen bu bulgular “ders kitaplarının cinsiyetçi kalıp yargılar içerdiğini ve ilkökul düzeyinde kız-erkek öğrenci sayısının hemen hemen eşit olmasına rağmen kitapların erkeği merkez aldığı göstermektedir.

İncelenen metinlere kadın ve erkeklerin yansıttıkları roller açısından bakıldığında cinsiyeti ayrılmış bireylerle kolaylıkla karşılaşılmaktadır. Kadın genelde anne veya cinsiyetinden beklenen rollerin devamı şeklindeki işlerde çalışan ve çocukları ile ilgilenen kişi rolündedir. 7. sınıf Türkçe kitabında yer alan şu ifadeler kitapların genel yaklaşımını özetler niteliktedir: “Aile bağı içgüdülere dayanır.; onun için çok kuvvetlidir. Bir anneyi çocuğuna bağlayan duyguya dikkat ediniz: ne kadar doğal, ne kadar temizdir; hiçbir anlaşmazlığa izin vermez, aksine, her fedakarlığa katlanmaya hazırlar...”, ya da “Bir ailenin akşam yemeğinden sonraki durumunu gözlerinizin önüne getirin: baba, bir koltuğa gömülmüş gazetesini okuyor; anne yün örüyor, yahut büyük kız ile bazı aile dertlerini konuşuyor; oğullarından biri roman okuyor; öbürü de bir elektrik prizini sökmekle meşgul...”, veya “Mesela biri hastalansa, kovan içinde hemen bir telaş

başlar: kız kardeş yatak hazırlamaya koşar, anne hasta ile meşgulken, erkek kardeşlerden biri soluğunu eczanede almıştır bile...”

Ders kitaplarında benzer ifadelere bir çok kez rastlamak mümkündür. Ayrıca ders kitaplarında kadınlar için tanımlanan meslekler çok sınırlı ve cinsiyet rollerinin devamı niteliğindedir. Kurtuluş savaşı gibi olağanüstü durumlarda kadının fedakarlık özelliğine atıfta bulunularak kadınla birlikte düşünülen askerlik mesleği dışında kadına önerilen işler öğretmenlik, çiftçilik (ücretsiz aile işçisi), hizmetçilik, dadılık, tezgahçılıktır.

Erkeklerle önerilen işler ise devlet yönetimi, kaşiflik-gezginlik, müzisyenlik, ressamlık-heykeltıraşlık, askerlik, mucitlik, doktorluk ve diş hekimliğidir.

Bu bulgular ders kitapları cinsiyetçi kalıplar içerdiğini özellikle kadını anne ve eş rolüyle sınırlayıp, onu sadece bu kalıplar içinde gösteren görsel ve yazılı iletilere ders kitaplarında sıkça yer verildiğini göstermektedir.

Yine ders kitaplarında kadınların durumu buldukları mekana göre incelendiğinde tüm mekanlarda erkek temsilinin fazla olduğu görülmektedir. İç mekanda kadın temsili %17 oranında iken, bu oran erkekler için %52’ dir.

Dış mekanda temsil incelendiğinde ise, kadının %6.4 gibi küçük bir oranda dış mekanda gösterildiği bulunmuştur. Oysa erkeklerin dış mekanda temsil oranı %80 dir. Kadın-erkek birlikte temsil edilme oranı ise %13 de kalmaktadır. Yani erkekle birlikte dahi olsa kadınların dış mekanla ilişkisine sınırlı yer verilmiştir.

Gerek iç gerekse dış mekanda gösterilme ile cinsiyet arasında anlamlı ve güçlü bir ilişki olduğu görülmüştür.

Metin başlıklarının cinsiyetle olan ilişkisi incelendiğinde metin başlıkları ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Ancak cinsiyetle ilgili olan başlıklardaki temel karakterin cinsiyeti ile olan ilişkisine bakıldığında, %83.3 gibi büyük bir oranda temel karakteri erkeklerin oluşturduğu bulunmuştur.

Metinlerde geçen kadın ve erkek isimlerinin karşılaştırdığında da, metinlerin %89' unda erkek isimlerinin yer aldığı bulunmuştur.

GÖRSEL MATERYALE İLİSKİN **DEĞERLENDİRMEYE BAKILDIĞINDA**

Görsel materyallerde de kadınlara erkeklere kıyasla daha az yer verildiği görülmüştür. Geleneksel olarak kadının toplumsal yaşama daha az katılması beklentisi doğrultusunda görsel olarak görsel metinlerde kadınlara %16, erkeklere %51 oranında yer verilirken, %33.4 oranında kadın-erkeğin birlikte olduğu resimlere yer verilmiştir.

Görsel metinlerde cinsiyetle birlikte düşünülen meslekler incelendiğinde meslekler arası ayrımın daha net ortaya konduğu görülmektedir. Kadını cinsiyet rolleri ile tanımlama eğilimi resim ve fotoğraflarda daha güçlüdür. Bu metinlerde halı dokumacılığı, kütüphanecilik, hemşirelik ve ev işleri erkekler için hiç önerilmemiştir. Kadın için en fazla düşünülen meslek %28 ile hemşirelik ve öğretmenliktir. Bunu %12 ile ev kadınlığı, %10.3 ile tarım işçiliği, %7.4 ile halı dokumacılığı izlemiştir.

Oysa erkeklerle birlikte bu mesleklerin hiçbiri düşünülmemiştir. Bunun yerine %10 oranında devlet yönetimi ve doktorluk, %9 ile polislik, %8 ile askerlik ve çiftçilik gibi meslekler öncelikli olarak düşünülmüştür.

Erkekler için önerilen meslek sayısı 43' e ulaşırken, kadınlar için bu sayı 13' de kalmıştır.

Ders kitaplarındaki bu resim ve fotoğraflar cinsiyet kalıpyargılarını yansıtmaktadır. Burada kadın ve erkeklerin yansıttıkları rollere ve yaptıkları etkinliklere bakıldığında cinsiyeti ayrılmış bireylerle karşılaşılmaktadır.

Bu görsel materyallerde kadın, erkeklerin baskın rollerde (%6.4) resmedildiğinden, çok daha fazla oranda (%29.2) evcil, pasif rollerde gösterilmektedir. Kadın genellikle kız uğraş ve oyunları adı altında değerlendirilen ip atlama, evcilik oynama, örgü örme

durumunda (%38) resmedilmiştir. Ayrıca kadın sık sık şefkatli (%3.6), pasif (5.4), narin (%2.4), çaresiz (%1.8) resmedilmiştir. Erkekler ise girişken-etken (%10.2), baskın (6.4), yaramaz (%6.1), meraklı (%13.5) ve cesur-kahraman (%2.4) olarak resmedilmiştir.

Bu veriler “ders kitaplarının kadını anne ve eş rolüyle sınırlayıp, onu sadece bu kalıplar içinde gösterdiğinin önemli bir kanıtı niteliğindedir.

Görsel materyalde de merkezi rolleri paylaşma (temel karakter) açısından kadın-erkek arasında anlamlı bir fark vardır.

Sadece Okuma-Yazma kitaplarında kadınlar erkeklerden daha fazla oranda temel karakteri oluşturmuştur (K:%30.8; E:%15.4). Ancak, kadınlar milli Tarih ders kitaplarının resim ve fotoğraflarında hiçbir zaman temel karakter olarak yer almamıştır.

Mekan-cinsiyet ilişkisine bakıldığında, metinlerden farklı olarak cinsiyetler arasında iç mekanda kadın ve erkeğin merkezi rollerde resmedilmesi açısından anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur ($P>0.05$).

Ancak, dış mekanda kadının merkezi rolleri temsil etme oranı sadece %10 iken, erkeğinki %62 olmuştur. Dış mekanda cinsiyetler arasında merkezi rollerde resmedilme açısından anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($P<0.05$)

SONUC VE ÖNERİLER

Sonuçta bu veriler bizi cinsiyet şematik olan bu toplumda cinsiyet şematik olmayan çocuklar yetiştirmek isteyen ailelerin çocuklarına baskın kültürden sapan değer ve manaları öğretmek isteseler de bunu yapmadan önce baskın ideolojiyi zayıflatması gerektiğini göstermektedir. Çünkü eğer aileler çocuklarını yetiştirirken cinsiyeti gözardı ederlerse o zaman toplum (okul, arkadaş çevresi, vb.) bu çocuklara cinsiyetleri ile ilgili kalıp yargıları, değer yargılarını tıpkı diğer çocuklara verdiği gibi öğretir. Bu yüzden aileler toplumda her yerde mevcut olan ilişki ağında çocukların cinsiyetin kültürle ilişkisini gözleyerek öğrenmesinin önüne geçemezler.

Bununla beraber çocukların cinsiyet hakkında kültürel mesajların verildiği bilgileri almalarını erteleyebilirler. Yani aileler çocukların içinde bulunduğu sosyal çevrede cinsiyetle bağlantılı ilişkilerinin şiddetini azaltabilirler.

Bunu çocuklarına kazandırdıkları davranışlardan cinsiyete yönelik olanlarını eleyerek yapabilirler. Örneğin çocukların cinsiyetini dikkate almadan kamyon ve bebekle oynamalarını, her iki cinsinde mavi-pembe giysiler giymelerini, geleneksel olmayan iş kollarındaki kadın ve erkekleri görmelerini sağlayabilirler. Çocuklar küçükken, biyolojik olmayan cinsiyet ayrımı hakkında açık veya kapalı mesaj veren televizyon programı veya kitaplara sansür koyabilirler.

Ancak bu durum çok bilinçli çaba gerektirir ve zor bir yoldur. Bu uygulamalar çocuklara cinsiyetin ne olmadığını öğretir ama çocuklara cinsiyetin ne olduğu da öğretilmelidir. Bu yüzden, aileler bu sansürü telafi etmek için cinsiyet kalıp yargılarını öğretmeyen materyallere ihtiyaç duyarlar.

Bu çalışmada kadınlara uygun görülen kimlikle, erkeklere uygun görülen kimliğin birbirine zıt anlamlar içerdiği; daha ilkokula başlarken çocuklara sistematik olarak nasıl kadın ve erkek olacaklarının öğretildiği görülmüştür. Ders kitaplarında kadınlara toplumsal yaşamda edilgen, erkeklere etken kimlikler verilirken, erkekler kamusal alanda üretken olmaya; kadınlar ise ev işleri, eşleri ve çocuklarına yönlendirilmektedir. İncelenen kitaplarda kadınlar sürekli temizlik, yemek, turşu, salça, konserve yapan; çamaşır, bulaşık yıkayan; yaşlı ve hasta bakan kişiler olarak anlatılmaktadır. Kadınları bir işte çalışırken gösteren metinlerde ise yine kadının asıl işinin ev içinde olduğu vurgulanmaktadır. Kadınlar kocalarına ve çocuklarına bağımlı kişiler olarak gösterilirken, erkekler karar alan otoriteler olarak ders kitaplarında yer almaktadır. Çünkü erkek tıpkı Medeni Kanunda yer aldığı gibi ailenin reisi olarak evin giderlerini karşılamaktan sorumlu tutulmuştur.

Çağımızda meydana gelen değişiklikler sonucunda artan oranda kadının ev dışında çalışması, erkek ve kadınların aile içindeki

konumlarında değişmeye neden olmaktadır. Bu nedenle erkek öğrencilere sunulan seçeneklerin fazla olması önemli bir eksikliğe işaret etmektedir. Çünkü son yıllarda şartlar iş bölümünün, cinsiyete dayalı değil aile bireylerinin ihtiyaçlarına göre yapılmasını gerekli kılmaktadır. Çağımızın gereği olan bu görüşün yaygınlaştırılmasına okul öncesi dönemden başlayarak ilkokulda ve sonraki yıllarda devam etmek gerekmektedir. Bu çerçevede;

-Yasal düzenlemelere gidilerek, öncelikle Türk Medeni Kanunu'nun ilgili maddelerinde gerekli düzenlemeler yapılmalı ve ders kitaplarında yansımaları bulması,

-Eğitim program, kitap ve iletilerinin cinsiyete dayalı kalıp yargılardan arındırılması,

-Aile içi rol, sorumluluk ve işlev dağılımında bireylere daha esnek yaklaşım ve tutumlar kazandırma amacının tüm örgün ve yaygın eğitim programlarının hazırlanmasında göz önüne alınması gerekmektedir.

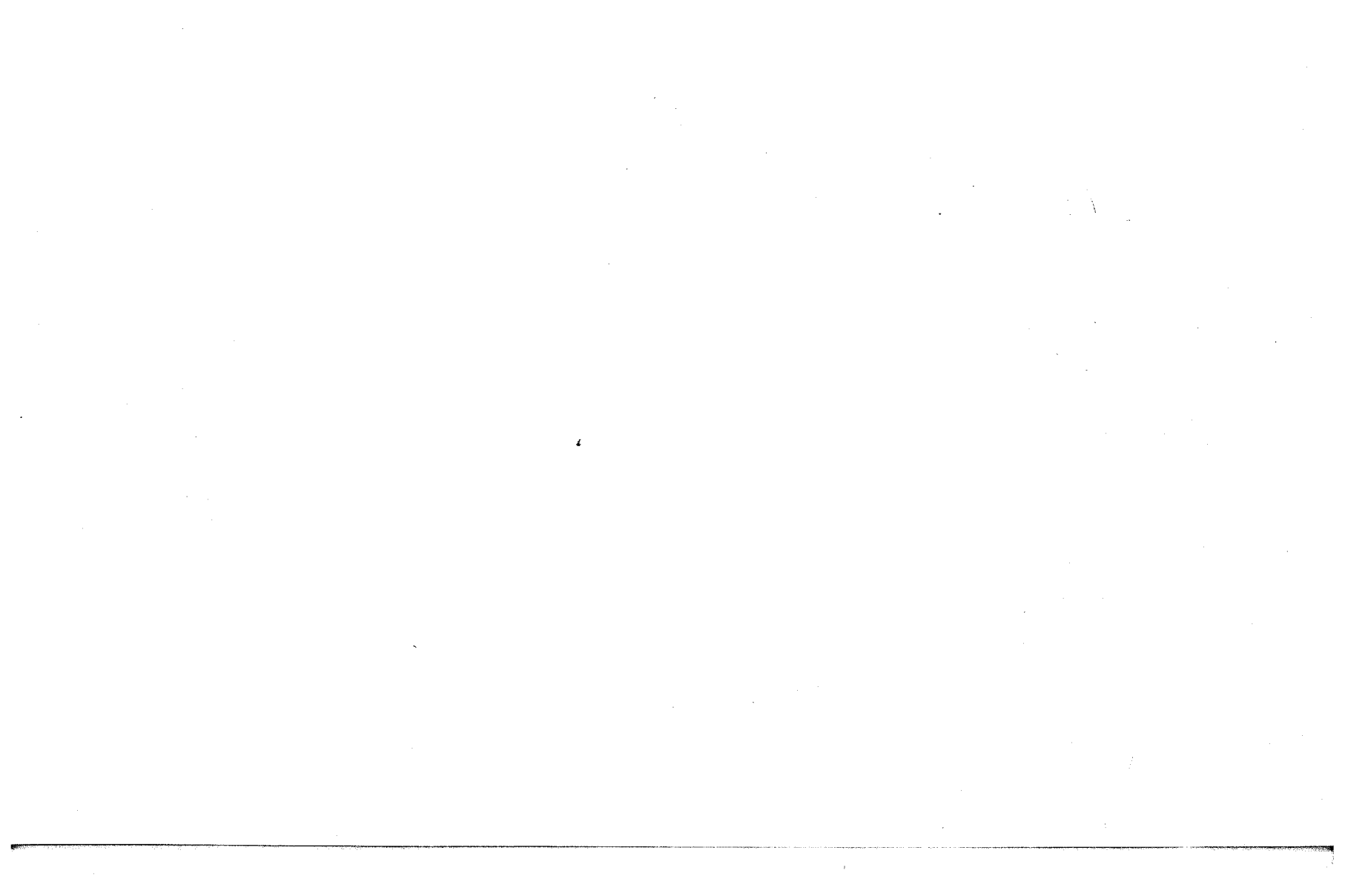
-Kalıp yargıların bebeklik çağından başlayarak okulun ilk yıllarında hızla geliştiği dikkate alınırsa bu konunun ne kadar önemli olduğu anlaşılacaktır. Bu nedenle en kısa zamanda kadın sorununa duyarlı "kadın bakış açısına", yer veren materyaller eğitim programlarına entegre edilmeli, öğretmenlik formasyonu eğitimine bu doğrultuda da yaklaşım gösterilmeli ve formasyonunu tamamlamış eğitimcilerle hizmet içi eğitim verilmelidir.

-Yazarlar da cinsiyete dayalı kalıp yargılardan arındırılmış ders kitapları hazırlamalarının önemine inanmalı ve çalışmalarında bilinçli çaba göstermelidirler.

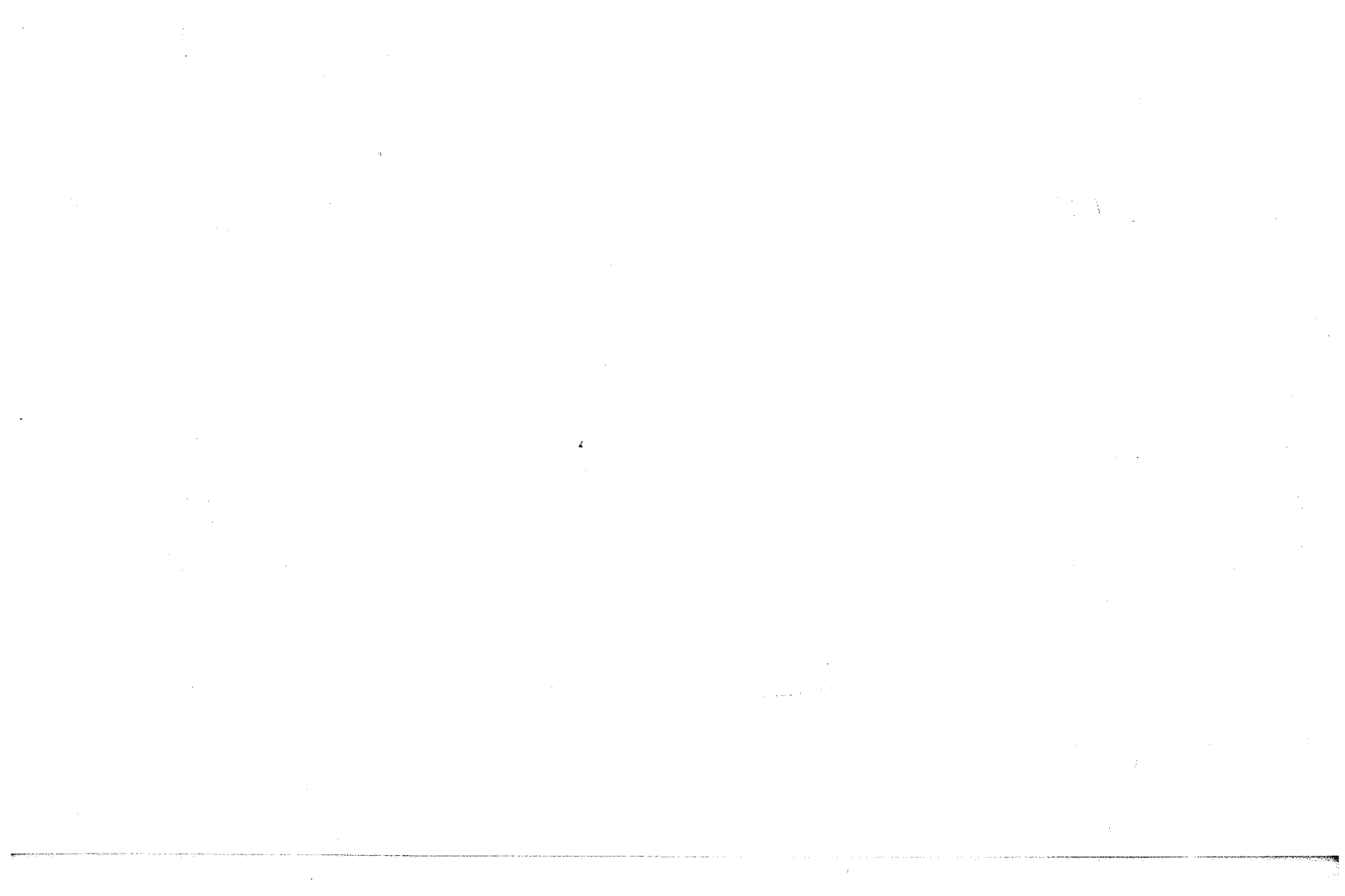
-Yansız ders kitapları hazırlamanın kuralları belirlenerek Tebliğler Dergisinde yayımlanan "Okul Kitaplarında Aranacak Genel Vasıflar" a ilave edilmelidir.

Kısaca, insan davranışları ve kişiliği artık cinsiyete bağlanmamalıdır.

Prof. Dr. FERİDE ACAR: Üç konuşmacının çok ilginç sunumlarıyla, bir anlamda nereden gelip nereye gittiğimizin gerçek tablosunu oldukça delici bakışlarla gördük diye düşünüyorum. En azından zaman zaman çok depresif bulmakla birlikte bu realiteleri somut olarak bilmenin hepimiz için çok önemli olduğunu düşünüyorum. Pek çok defa genel bazı kanaatlere sahibiz. Bazı şeylerin şöyle veya böyle olduğu yönünde oluşmuş bir kanımız olabiliyor, ama bunları dayandırdığımız somut veriler hepimizin her zaman hafızasında veya dağarcığında değil. Bugün bu toplantıda zannediyorum hem neler olması gerektiğini, hem nelerin olmadığını oldukça somut bir şekilde gösteren araştırmalar, sunular dinledik. Bu bağlamda dediğim gibi hepsine yönelik sorular olacağına, tartışmalar açılacağına ben eminim.

SORU – CEVAP

Oturum Başkanı : Prof. Dr. FERİDE ACAR - Çok ilginç sunuşlar dinledik hepimizin aklında pek çok fikir uyandı. Bunları da tabi başkalarıyla paylaşmak isteyebiliriz ama özellikle rica edeceğim, başka dinleyicilere de fırsat verebilmek, konuşmacıların da kendilerini daha iyi anlatabilmeleri amacıyla sorularınızı veya paylaşmak istediğiniz fikirleri net ve kısa bir şekilde dile getirirseniz zannediyorum daha çok mesafe kat edeceğiz. Buyurun efendim. Sayın Erendiz ATASÜ buyurun.

ERENDİZ ATASÜ - Efendim ben Sayın Bakanlık temsilcisine sormak istemiştim. İki araştırmamızın sonuçları çok kesin olarak ders kitaplarında bir cinsiyet ayrımcılığı yapıldığını gözler önüne serdi. Bir tartışmaya mahal kalmadı bu konuda. Benim merak ettiğim acaba Bakanlığın tavrı bu konuda kadınların ikincil bir toplumsal konumları konusunda yeterince düşünce birikimi mi eksiktir, yoksa bilinçli bir tercih midir ders kitaplarındaki bu durum. Bunu ben rica edeceğim. Yakın vadede bir düzelme belirleyebilir miyiz birde bunu rica edeceğim. Çok teşekkür ediyorum.

ÖMER ÖZÜDURU - Teşekkür ederim. Sayın Başkanım. Bu iki araştırma aşığı yukarı bizim ders kitaplarımızın tamamının yani yüzde oranı ile hesapladığımızda %7-8'ine yakın öyle hesapladım o kısmı kapsıyor. Bunların araştırma sonuçlarında gerçek payları var zaten görülüyor. Ama fotoğraf sergisine de bakıldığında yani bunlar soruya tam şey olsun diye söylüyorum bilinçli bir biçimde yapılan yada düşünce eksikliğine dayalı filan şeyler değil. Bunun ders kitaplarının çok ciddi bir biçimde incelenmesi rahmetli burada saygıyla anmak istiyorum Sayın Avni AKYOL'un zamanında 1992 yılında ilk defa kurulan 28 komisyonla ciddi bir biçimde incelenmeye başlanmıştır. Daha önceleri bu ders kitaplarının incelenme esası değişti. Kitaplar genellikle üniversitelerdeki iki uzman kişiye gönderiliyor, onların aldığı raporlara göre, sonrada küçük bir komisyon oluşturuluyor, onun sonucunda değerlendiriliyordu. Şimdi her kitabı inceleyen komisyon üyesinin sayısı son zamanlarda yani kurulun dışında en az 3 en çok 7-8 kişiden oluşuyor. Çok ciddi bir biçimde bu kitapları inceleyen arkadaşlarımızın çoğu Hayat Bilgisi

Komisyonda, Sosyal Bilgiler Komisyonda, Fen Bilgisi Komisyonda, aşağı yukarı kapsıyor, Türkçe kitaplarını inceleme komisyondan ve onların resimlerine bakan inceleyen, görsel açıdan inceleyen o resimlerin cinsiyet ayrımcılığı açısından da incelenmesine olanak sağlayan çok değerli arkadaşlarımın hemen çoğu burada. Onlar bunu dinliyorlar onların bu incelemelerde son derece büyük payları var. Bu araştırmaya gerekçe olan, incelenen kitaplardan dışarıda sadece iki kitap, iki kitap şu anda yürürlükte onların diğerleri şu anda hiçbirisi yürürlükte değil bir kere. Onu hemen söyleyeyim. Çünkü kitaplar 5 senelik bir şeyle yürürlüğe konuluyor. 5 sene sonra o kitaplar yürürlükten kalkıyor. Yürürlükten kalkan kitaplar daha çoğunlukta, şimdi birde çok böyle yoğun çalışma temposu içinde oluyor, onun kendine özgü bir takvimi var incelemenin o yoğunluk içerisinde gözden kaçan öğelerin olmaması mümkün değil, fakat ben şey için söylemiyorum ama, ders kitapları cinsiyet ayrımcılığı ve bir başka anlamda bütün dünya toplumlarındaki kadın haklarının sadece bir noktası, birçok şeylerin yanında, gelişmiş ülkelerde de buna benzer öğelere rastlamak mümkün. Ben sunumda da söyledim. Bizim ana amacımız Atatürk'ün ilke ve devrimleri doğrultusunda onun koyduğu politikalara dayalı olarak bizler ders kitaplarında cinsiyetçi öğeleri süratle temizleme çabası içerisindeyiz. Hatta bir şey daha temizleme çabası içerisindeyiz ve ben size onu da söyleyeyim. Ders kitaplarında sayın araştırmacıların konusu dışında oldukları için fark edemedikleri 1945'li yıllardan sonra bir başka yüklenme daha var ders kitaplarında o da şu. Efendim konuların içine sokulan Arap hayranlığı. Habire Arap toplumunun Türk toplumunun üstünde olduğu şu veya bu nedenle Arap kültürünün Türk kültürünün üstünde olduğu düşüncesi. Efendim o da bizim temizleme alanımız, Atatürkçü düşünce doğrultusunda bizim o öğeleri de aradan temizleme çabamız var. Bu çaba çok ciddi bir biçimde sürüyor, son zamanlarda bu konuya bakan kurul yesi arkadaşım burada Sevim AMEL hiç geçit vermez. En ufak bir resimde bile arkadaşlarım bilir, onu didik didik eder. Ama geçmişten beri bu böyle bir teşkilatlanma, örgütlenme tam gerçekleşmemiş, 1992'den beri gerçekleşmeye başladı. şu anda 1992'den önce bu iş için görevli personel sayısı 30 civarında iken, şu

anda 230 civarında yani aradaki farkı da gösterir. Şu anda 230 arkadaşımız uzman niteliğinde çeşitli seminerlerden de geçirilerek bu öğeleri temizleme çabası içerisinde ve şunu ben rahatlıkla söyleyebilirim ki arkadaşlarımda kurul üyesi arkadaşlarım da buradaydılar, onların düşünceleri öyle, Sevim ÇAMELİ hanımefendi de burada, bilhassa son 4-5 yıllık kitapların içerisinde bunlara çok az rastlanır, hiç rastlanmaz demiyorum, çünkü yani ne yaparsanız yapın bazen o sıkışıklıkta ufak tefek şeyi, bu ayırım öğelerine rastlamanız mümkün, çünkü bir toplumda yapılan her türlü faaliyet o toplumun genel kültürüyle de ilgili, onu hiç yadsıyamazsınız, yani yazarıyla, yayıneviyle, öğretmeniyle, öğrencisiyle, annesiyle, babasıyla her şeyiyle yani o kültürü bir bakıma sadece ders kitapları değil aynı şeyleri kültür kitaplarında da görmemiz mümkün. Görebilirsiniz. Çünkü toplumun kültürünü büyük Atatürk'ün işaret ettiği çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkardığımız zaman bunların hiçbirisi kesinlikle kalmayacak, kalması da mümkün olmayacak. Ondan emin olabilirsiniz. Biz tam tersine bilinçli bir biçimde ders kitaplarından o öğeleri söylediğim iki öge üzerinde ısrarla durup onu bertaraf etmeye çalışıyoruz, yok etmeye çalışıyoruz. Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. FERİDE ACAR - Çok teşekkür ederiz. Sayın ALTAN bir ekleme yapmak istedi. Çok kısa tutabilirsek,

ŞENGÜL ALTAN - Ömer bey sanırım ben konuşurken dikkatinden kaçtı. Firdevs Hanımın araştırma örneklerini çok iyi bilmemekle birlikte benim örneğim 5 yılda bir yayınlanan tebliğler dergisinden alınmıştır. 1996-1997 yılındadır bu, üstelik bu hesapla 5 yıl geçerli olduğuna göre bu kitaplar 2001-2002'ye kadar okutulacak kitaplardır, hala geçerliliğini korur ve bütün listeye ulaştım, sadece Milli Tarih kitaplarından örneklem almak zorunda kaldım çünkü tarih kitaplarında o milli tarih kitaplarında ne yazık ki kadının hiç adı yok. O yüzden 5 tane örneklem alıp onu örneklem dışında tutmak zorunda kaldım. Onun dışında örneğin büyüklüğünü bilimsel yöntemle hesapladım ve 250'li bir sayı çıkıyordu. O yüzden 250 kitabı inceleyen 307'yi de inceler diyerek bütün evreni incelememe aldım.

Yani ufak tefek tanımlamasına ne yazık ki ben burada katılamıyorum. Çünkü hala geçerliliği olan kitapları inceledim.

ÖMER ÖZÜDURU - Sayın Başkan bir şeyi işaret edebilir miyim. Bir yanlış anlama var orda. Orda bir işlem eksikliğinin sayın araştırmacı farkında değil. Şimdi geçen seneki kitapları alsa bile, oradaki listeye bakarak, orada diyelim ki 820 kitap görecektir o 820 kitabın 300 tanesi bir sonraki sene süresi biten kitaplar. Yani hepsi kalıp halinde 5 sene önce yazılıp 5 sene sonra bitmiyor ki. Onlar peyder pey yani seneler itibariyle geometrik bir dizgi oluşturuyorlar. O listedekilerin hemen hepsi 5 senelik kitaplar falan değil. Onun prosedürü öyle. Tümünü birden 5 sene süreli kitap diyemezsiniz. O mümkün değil.

FİRDEVS GÜMÜŞOĞLU - Sayın Başkan bende küçük bir açıklama yapmak istiyorum. Sergiyle ilgili çünkü. Sergideki fotoğraflardan Ömer bey iki tanesi şu anda okutulan ders kitaplarından dedi, 3 tanesi şu anda okutulan ders kitaplarındandır. Ben metin örneklerine hiç girmedim zamanımız olmadığı için, 1-2 olumlu örnek verebiliriz, bütün ders kitaplarında benzeri örnekleri görmek mümkün. Benzeri cinsiyetçi örnekleri görmek mümkün. Hatta kadının çocuğu dövebileceğine ilişkin örnekleri bile görmek mümkün. Size kaynağını verebilirim.

Prof. Dr. FERİDE ACAR - Burada hareket ettiğimiz standartlar eğer uluslararası ve devletimizin de kabul ettiği uluslararası standartlarsa ki bunun öyle olduğunu varsayıyoruz, bahsedilen ihlallerin ders materyallerinin %8-%10 veya %60'ında olması önemli değil, bir tanesinde dahi olmaması gerekiyor. Dolayısıyla bu tartışmanın özü; konuya biraz böyle bakmak lazım.

Başka söz almak isteyenler var, daha önce kalkmış eller var. Yalnız efendim çok kısa olarak formüle ederseniz ve de isminizi söylerseniz.

NİLÜFER OKUYUCU - Ömer beye bir şey sormak istiyorum. Kitap İnceleme Komisyonu anladığım kadarıyla çok çok önemli, çünkü aynı eğitimden geçerek öğretmenler yetişiyor. Bu böyle

kuyruğunu yiyen yılan misali bu sefer öğretmenler, cinsiyetçi öğelerle yetişmiş öğretmenler belki tercihlerinin farkında bile değiller öyle doğal geliyor onlara, öyle öğrendikleri için peki bu kitap inceleme komisyonlarına insanları seçerken ne gibi nitelikler arıyorsunuz efendim. Besbelli burada bir yanlış mı olabilir acaba.

Prof. Dr. FERİDE ACAR - Çok teşekkür ederim müsaade ederseniz 1-2 soru daha alalım.

ÖMER ÖZÜDURU - Yalnız çok kısa bir soru oldu. Şimdi bir yönerge var sayın Hanımefendi. O yönergeye göre belirli bir kıdemdeki öğretmenler ilan ediliyor sonra birde ilgili kurul üyelerinin de başkanlığında bir komisyonca mülakata tabii tutuluyor. Eğer bir kaygınız filan varsa, onu hemen söyleyeyim. Arkadaşlarımız ayağa kalksa orda cinsiyetçilik ayrımı bizde bu komisyondaki hanımefendiler daha fazla ve onlar ağırlıktalar yani onu söyleyeyim.

Prof. Dr. FERİDE ACAR - O bir şey ifade etmez.

ÖMER ÖZÜDURU - Sonra hizmet içi eğitimden geçiriliyor uzmanlaşıyorlar. Yani bir ölçütü var onların.

NERİMAN DAĞISTANLIOĞLU - Benim konuşmacılara iki sorum olacak. Bir tanesi Ömer Bey'e, Firdevs Hanıma da aynı soruyu yöneltmek istiyorum. Çünkü farklı görüşler çıkacak diye düşünüyorum. 1928'den sonra özellikle Cumhuriyet dönemindeki görüntüler ile günümüzde görünen farklılıklar, cinsiyet ayrımcılığı, bu kadar belirgin ve net, acaba niçin bu cinsiyet ayrımcılığı Cumhuriyet döneminde yok da daha sonra gelişmiş. Teşekkür ediyorum birinci sorum bu. İkinci sorum Atatürkçülük konusu kitaplarda özellikle yer alıyor denildi. Davranış olarak acaba kitaplarda hangi davranışlarla Atatürkçülük konusu veriliyor. Bu konuda bir çalışma var mı bunu öğrenmek istiyorum Ömer Bey'den. Teşekkür ederim.

FİRDEVS GÜMÜŞOĞLU - Teşekkür ederim sorunuz için 1928'den 1945'e kadar neden böyle bir dönem var da sonra herşey değişti bu çok sık gelen bir soru bana gerçekten zamanımız da olmadığı için ayrıntılı anlatamadım size. 1940'ların ikinci yarısından sonra Türkiye'de bir tek partili yaşamdan çok partili yaşama

Demokrasiye geçildi ve bu Demokrasiye geçme süreci aslında ne yazık ki Türkiye'nin aydınlanmacı politikalarından vazgeçmesi anlamına da geldi. 1950'lerde Menderes iktidarı şöyle tanımladı Türkiye'nin geleceğini. Türkiye küçük Amerika olacak dendi. Şimdi 1945'den önceki bütün ders kitaplarında bağımsızlık çok önemlidir. Hiçbir ülke tek başına örnek alınmaz ve özellikle şeriatçı örgütlenmelere karşı, dini yükselişe karşı herkesi uyandırmak, özellikle öğretmenlerin bu konuda birer nefer olduğuna ilişkin örnekleri görüyoruz. 1945'ten sonra bu politikalardan vazgeçildi. Bağımlı politikalar güdülmeye başlandı Türkiye'de. Esas olarak siyasal dönüşüme, değişime bağlı bir olgudur diye düşünüyorum ve 2000'li yılların çok daha başındayız yeniden aydınlanmacı politikaların Türkiye'nin önünü açacağını ve aydınlanacağını düşünüyorum. Bu yüzden de özellikle o dönemin ders kitaplarını, talimatnamelerini yeniden incelemek ve onları geliştirerek, aynen birebir uygulamak değil, onları geliştirerek yeniden kitapları yazmak, yeni insanı tekrar yaratmak gerekiyor diye düşünüyorum gerçekten bağımsız bir ülke olmak istiyorsak. Bağımsız ve özgür bireylerin yaşadığı bir ülke olmak istiyorsak. Teşekkür ediyorum.

ÖMER ÖZÜDURU - Birinci soruya benim cevabım şu. Şimdi ders kitapları incelenirken ve yazılırken, programları yapılırken ki onlar hepsi birer programa dayalı, önce o program veriliyor ders kitabında, o programlar yapılırken şu anda gelişmiş çağdaş dünya ülkelerinde konu neyle ilgiliyse örneğin matematikle ilgiliyse Amerika'da aynı sınıfta okutulan matematik kitapları Fransa'da, Almanya'da, İngiltere'de, dünya çok küçülmüştür yani hepsi var hepsi inceleniyor, eski kitaplar da inceleniyor, yenileri de inceleniyor o bütün dünyada matematik nerede nasıl okutuluyorsa onun programı öyle yapılıyor, kitaplarda ona göre inceleniyor, bütün kitap örneklerinin hepsini bizim kurumumuzda bulmak mümkün. Yani eskisiyle, yenisiyle eskisinin arşivi de var onların hepsine bakılıyor. Ancak işte Cumhuriyet döneminde efendim şu dönem bu dönem filan o benim düşünceme göre çok fazla önem taşıyor, illa geçmişe yüklenip geçmiş şöyleydi, geçmiş böyleydi, şöyle oldu, böyle oldu. Geçmiş biliyoruz ve bize gelecek için ışık tutar. Ama bizim ulus olarak

bir garip alışkanlığımız var. Birşeyleri kamufle etmek için illa geçmişe eleştirmek ve geçmişe doğru, beni geçmiş çok fazla, bana ışık tutmasının yönünde çok fazla ilgilendirmiyor şimdi orda hanımefendi sordu şimdi bu bilinçte misiniz değil misiniz diye sordu bende bu bilinçte olduğumuzu açık ve net bir biçimde söyledim. Hatta sorusunun ötesinde sizin söylediğiniz şeriatçı öğelerle de kitaplar üzerinde mücadele ettiğimizi onları da ayıkladığımızı apaçık söyledim. Şimdi önemli olan o. Atatürkçü düşünce konusunda arkadaşımızın sorduğu soru böyle bir dokümanı var mı şu bakınız Atatürkçülükle ilgili konular bu ortaöğretim ve ilköğretim kurumlarındaki Atatürkçü programlarının ders kitaplarına yansıtmasını esas olan iki Talim Terbiye Kurulu kararı Sayın Bakan tarafından imzalanmış. Ancak bu karara gidilirken hem şunu söyleyeyim ki Atatürkçülük konularının çeşitli ders kitaplarına yerleştirilmesinde Milli Güvenlik Kurulu'nun görüşü, İçişleri Bakanlığının görüşü, Dışişleri Bakanlığının görüşü çünkü diyelim ki bir Ege meselesini sosyal bilgiler kitabına aktarırken Dışişleri Bakanlığının da bu konudaki görüşü alınmak suretiyle programlara aktarılıyor ve o şekilde bunlar ders kitaplarına yerleştiriliyor. Buda onun resmi programı. Arkadaşımız isterse Talim Terbiye Kurulu'na gelip bu programı alabilir.

SEVİM ÇAMELİ - Sayın Başkan, Değerli Bakanım, Sayın konuşmacılar, değerli katılımcılar saygılar sunuyorum hepinize, Sevim ÇAMELİ, Talim Terbiye Kurulu üyesiyim. Benim katkılarım olacak sorudan ziyade, çok çabuk. Öncelikle böyle bir toplantının hazırlandığı için çok teşekkür ediyorum. Böyle bir toplantıya bir anlamda belki gerek vardı. Sayın konuşmacıların özellikle Firdevs HELVACIOĞLU'nun yayınlamış olduğu eser bana yayınlandığı tarihte bana yazarı tarafından postalandı ve bundan sonra ben bu kitabı inceledim resim komisyonlarına ve diğer komisyonlara duyurdum. Bu doğrultuda çalışma yapalım diye. Çalışmalarımıza bir anlamda ışık tuttu kendisine teşekkür ediyorum. Şimdi bu çalışmalar paralelinde Sayın konuşmacımız ÖZÜDURU'nun da belirttiği gibi artık 1995 yılından sonra kitapları elimize aldığımız zaman inanın 1928 yılında kalite, nitelik, görsel düzen, konuyu destekleme açısından daha

nitelikli kitaplar olduğunu göreceğiz. Diyeceksiniz ki görsel düzende, özellikle cinsiyet ayrımcılığı yok mu? Vardır, bilerek geçmiştir bazıları, örnek vereceğim, bu sene okutulan ingilizce kitaplarında bir yerde mutfak önlüklü bayan göreceksiniz, bunu araştırdığım zaman dediler ki- çocuklara mutfağı, mutfakta anneyi öğretmek zorundayız dediler o bakımdan birkaç tane kalmıştır. Talim Terbiye Kurulu çalışmaları bilinmediği için zannedersen bu kadar eleştiriliyor. Oysa ders kitapları inceleme yönetmeliği ve onun paralelinde hazırlanmış ders kitapları inceleme esas ve usulleri incelendiği zaman Talim Terbiye Kurulu'na hak vereceğinize inanıyorum. Bir ders kitabının hazırlanmasında sadece M.E.B'ni suçlamak bence yersiz gibi geliyor. Onun için bir kitabı yazarından gelir, yayınevinden gelir, öncelikle keşke bu toplantının yazarlar ve yayınevlerine de duyuru yapıp da onlarda burada olsalardı biraz bilgilenselerdi çok daha iyi olurdu. Çocuk çevreden alıyor bazı alışkanlıkları, Yazarların kendi görüşleri var, toplumdan aldıkları bazı görgü değerleri var, öğretmen diyorsunuz inceliyor ama öğretmende de olabiliyor, biz bunları zaman zaman Talim Terbiye Kurulumuzda 15'de bir ayda bir ihtiyaç hasıl olduğunda seminerler yapıyoruz ve eğitmeye çalışıyoruz. Yani Talim Terbiye Kurulu bu kadar eleştirilmemeliydi. 4306 yasa gereğince zaten ilköğretimden başlayarak bütün programlarımız yenilenmektedir. Özellikle 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunumuza bağlı olarak oradaki genel amaçlara ilave olarak iletişim becerisi gelişmiş, yaratıcı düşünce yapısında ilgi ve yeteneklerini tanıyan, eleştirel düşünebilen, bunu davranış haline getirebilen, sorunlara çözüm üretebilen insan tipi yetiştirmek istiyoruz. Görsel düzen deyince artık ders kitaplarında bundan böyle yeni yönetmelik çalışmalarımızda devam etmektedir. Uzaktan iletişim araçlarında yeni teknolojileri de biz ders kitaplarımıza eklemek istiyoruz buda çok memnuniyet verici bir durum. Video kaseti, cd, cd room, vb. çalışmaları da bundan sonraki ders kitaplarımızda göreceksiniz. Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

Prof. Dr. FERİDE ACAR - Çok teşekkür ediyorum. Görüyorum ki salonda bu konuya daha çok ilgi var fakat saat 17.00 oldu, Sayın Bakanımızda çok büyük bir ilgiyle dinlediler. Şöyle bir

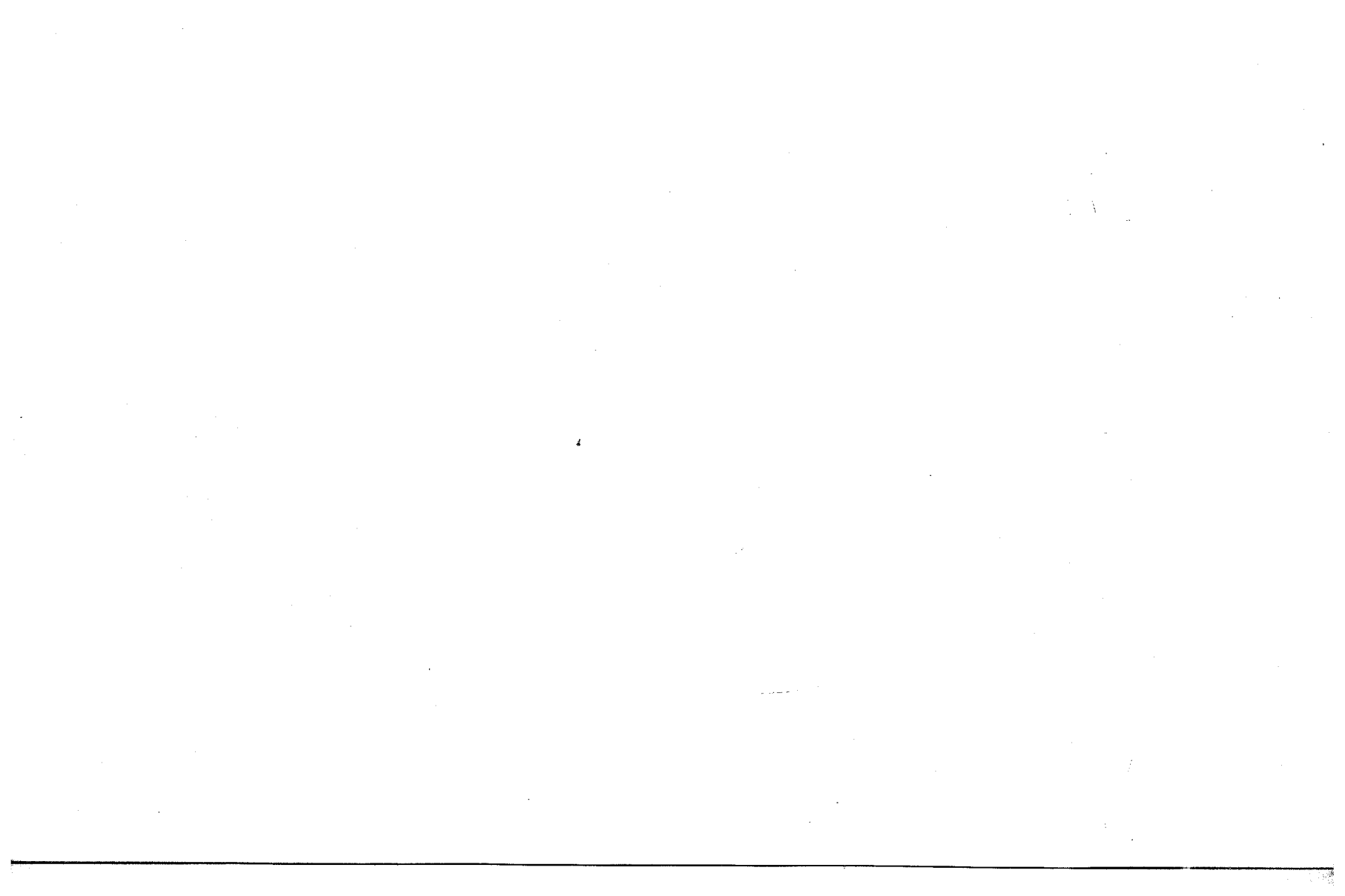
şey yapayım. Son bir konuşmacıya daha söz vereyim ondan sonra bu paneli kapatalım. Enformel olarak konuşmalar, tartışmalar başka ortamda da devam edebilir. Buyurun efendim.

İSMİ BELİRLENEMEYEN BİR İZLEYİCİ - Tam ayrımcılık yapılıyor derken neyse ki bize söz verildi. Bana kalırsa eleştiriler genelde yani konuşmacıların yönelttiği eleştirilerde üretenlere ve onların niyetlerine yönelik değil ürünlere yönelikti daha çok, zaten üretenlerde Bakanlık temsilcisi de niyetlerinin ayrımcılık yapmak olmadığını içtenlikle söylüyor, içten olduğunu dikkate alarak düşünürsek, sorun teknik gibi görülüyor. Yani Bakanlık biz bu ayrımcılığı ayıklamaya çalışıyoruz diyor ama ürünlerde ayrımcılık olduğu görülüyor. Teknik bir sorun olduğu ortada. Bana kalırsa bir metnin çeşitli, örtük mesajlarını analiz etmek bakımından incelenmesi, öyle bir kişinin, iyi eğitim almış bir kişinin falan yapabileceği şey değil birden çok insanın farklı koşullanmışlıklara sahip çeşitli sayıda insanın farklı kurguları sökmek bakımından metindikileri ele alması gerekiyor. Bu herhangi metni. Yani ırkçı bir söylemi deşifre etmek olabilir, cinsiyetçi bir söylemi deşifre etmek, milliyetçi bir söylemi ama bunun her birini farklı farklı insanlar aynı metin üzerinde kafa yorarak ancak bakarlarsa bu işte mutlak bir ayıklama söz konusudur. Bildiğim kadarıyla Batıda da dışarıdaki yayınevlerinden, yazarlardan, işsizlerden, evsizlerden bile zaman zaman bu tür konularda hizmet alınıyor. Onların kendi geri planlarından getirdikleri kültür bu metnin sökümünde çok işe yarıyor. Yani böyle bir teknik belki basit pragmatik bir yaklaşımla Talim Terbiye belki dışardan bir hizmet alabilir. Çünkü kimi gazete köşe yazarları bile söz gelimi 8 Mart Dünya Kadınlar Günü üzerine bir metin yazıyor gazetesinde metnin kendisi erkek egemen bir dille yazılmış şimdi o yazan tabi böyle bir niyeti yok ama bir metni kurgulamak bazen bilinç dışı bir takım faktörlerin devreye girmesine yol açıyor aynı şekilde metnin sökümü de birden fazla sayıda insanın kendi geri planlarından getirdiği kültürle o metne yaklaşmasını gerektiriyor. Böyle bir teknik öneri yapmak istedim. Teşekkür ederim.

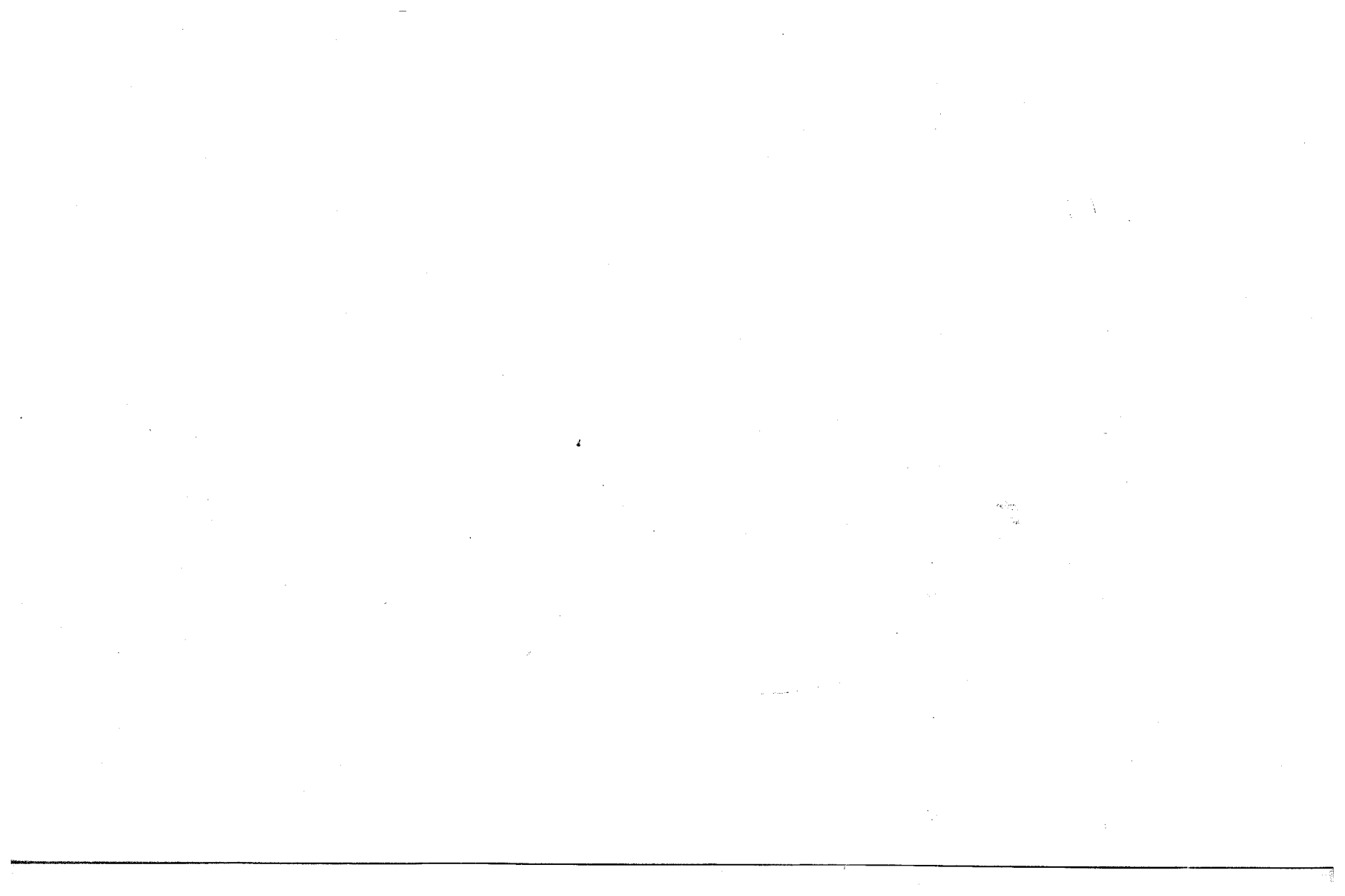
Prof. Dr. FERİDE ACAR - Çok teşekkür ederiz. Yani bu geldiğimiz nokta zannediyorum iyi bir nokta. Daha bu konu çok tartışılması gereken bir konu. Maalesef daha fazla söz veremeyeceğim. Bitirmek durumundayız ama geldiğimiz nokta da zannediyorum bir ortak dili başladığımızdan daha fazla paylaşır haldeyiz bu da böyle bir Panelin en önemli katkılarından biri diye düşünüyorum. Bunların daha pek çok örneğine ihtiyacımız var. Böyle bir girişimde öncülük yaptıkları için ben tekrar sayın Bakana ve kendisine bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel. Müdürlüğü'ne teşekkür ediyorum. Böyle bir konunun gündeme gelmesinde gerekli bilimsel ve görsel verileri sağladıkları için İ.Ü. Kadın Araştırmaları Merkezinin anılması gerektiğini düşünüyorum. Bu arada bir ufak nokta kendimden eklemek istiyorum. Dünyanın her tarafında bu tür incelemeler yapılırken, bu tür gözden geçirmeler yapılırken bu işin uzmanlarına sormak gibi bir yaklaşım bir adet artık oluştu. Bu işin uzmanları da Ülkemizde de var olan toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları uzmanlık alanının mensuplarıdır. Böyle bir uzmanlık alanı var, bir bakanlığımız var, bu konuya ilişkin. Nasıl İçişleri Bakanlığından veya diğer Bakanlıklardan ders kitaplarında kendi alanları ile ilişkili konulara yönelik görüş alınıyorsa Kadın Bakanlığından da görüş alınması gerekir. Üniversitelerimizde bu konularda eğitim yapan bölümler var, buralardan son derece yeterli ve yetenekli genç insanlar mezun oluyor, araştırmalar yapıyor. Burada da örneklerini gördüğümüz gibi bunların hepsinden yararlanmakta yarar var. Beyefendinin önerdiği gibi çok çeşitli çözümler düşünülebilir ama uzmanların öncelikle kullanıldığı, uzmanların Milli Eğitim Bakanlığı personelini eğittiği bir takım ortamların yaratılmasında da ayrıca yarar olduğunu düşünüyorum. Bu olumlu düşüncelerle hepimize katkılarınızdan ötürü teşekkür ediyorum. Öncelikle konuşmacılara, sonra da dinleyicilere katkılarından ötürü çok teşekkür ediyorum. Özellikle de Panelin düzenleyicilerine, Sayın Bakana ve burada bulunan çok değerli milletvekillerimize, politikacılarımıza, teşekkür ediyorum.

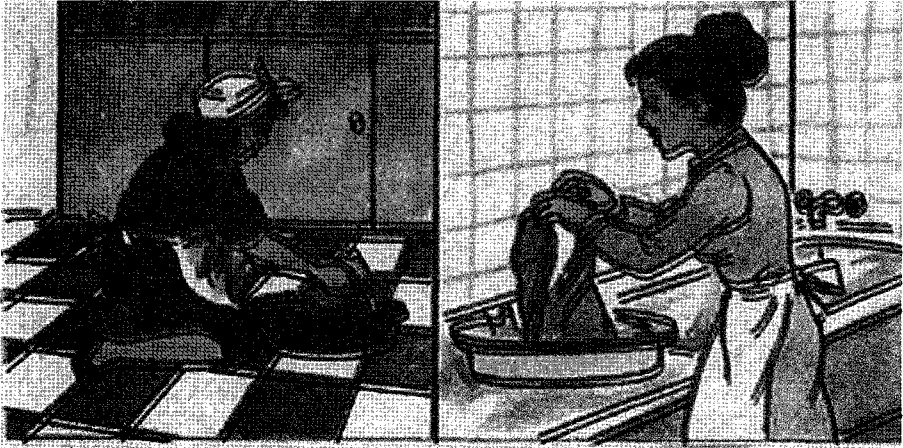
Sayın Bakan, siz bir şey söylemek isterseniz buyurun efendim.

HASAN GEMİCİ - Sayın Başkan, değerli katılımcılar. Ben çok kısa konuşacağım. Bu toplantının düzenlenmesi düşüncesi zannediyorum bundan 7-8 ay öncesiydi. Ben Cumhuriyet ve Kadın kitabında Firdevs GÜMÜŞOĞLU'nun bir sunuşunu okumuştum ve gerçekten okudukça çok heyecanlanmışım. Daha sonra Haziran ayında Birleşmiş Milletlerde Pekin +5 toplantısı için bulunuyorduk o arada Profesör Necla ARAT Hanımefendi ile konuşurken bu konu açıldı ve ellerindeki bu ders kitaplarındaki materyallerden bana söz etti ve orada biz bu toplantının düzenlenmesine karar verdik. Gerçekten çok yararlı, çok heyecan verici bir toplantıydı. Umuyorum bütün kadınlar benimle aynı düşüncededir. Tabi ki buradaki amacımız Milli Eğitim Bakanlığının ve Milli Eğitim Bakanlığının bugünkü yöneticilerini sorgulamak değildir. Yapılmak istenen Cumhuriyetin kuruluşu ve sonrasında bugüne kadar geçen zamanda eğitimde cinsiyet ayrımcılığı konusundaki durumun değerlendirilmesi, doğrularının, yanlışlarının tespit edilmesi, bugün için sonuç çıkartılmasıydı. O açıdan da son derece yararlı oldu. Zaten M.E.B. temsilcileri, başta Sayın ÖZÜDURU olmak üzere diğer söz alan M.E.B. görevlileri de bütün bunların farkında oldukları ve bugün için bu konuda çalışma yapıldığını hatta çok önemli sonuçlar alındığını ifade ettiler. Tabi ki biz bundan çok büyük memnuniyet duyduk, sevindik, ancak beni asıl heyecandıran noktayı sizlerle paylaşmak istiyorum. Gerçekten öğrendikçe, anladıkça, Büyük Önder Atatürk'e ve Cumhuriyetin kurucularına, Cumhuriyeti yeniden yapılandıranlara saygımız daha da artıyor. Cumhuriyetin ilk yıllarında o günkü koşullar içerisinde o günkü Cumhuriyet eğitimcilerinin, Cumhuriyete yön veren karar vericilerin bugün bize bile örnek olan bir programla toplumu nasıl yeniden dönüştürmeye çalıştıklarını gerçekten çok çarpıcı bir şekilde gördük. Ben bütün panelistlere, Sayın Başkana teşekkür ediyorum. Katılımcılara teşekkür ediyorum. Gerçekten belki son yıllarda başından sonuna kadar bu kadar çoğunlukla izlenen bir toplantı oldu diye düşünüyorum. Hepinize iyi akşamlar diliyorum, saygılar sunuyorum.

**“DERS KİTAPLARINDA
CİNSİYETÇİLİK - 1928’DEN
GÜNÜMÜZE” İSİMLİ FOTOĞRAF
SERGİSİNDEN DERLENEN
RESİMLER, İSTANBUL
ÜNİVERSİTESİ KADIN SORUNLARI
ARAŞTIRMA VE UYGULAMA
MERKEZİ İLE FİRDEVS
GÜMÜŞOĞLU’NUN ÖZEL
ARŞİVLERİNDEN ALINMIŞTIR.**

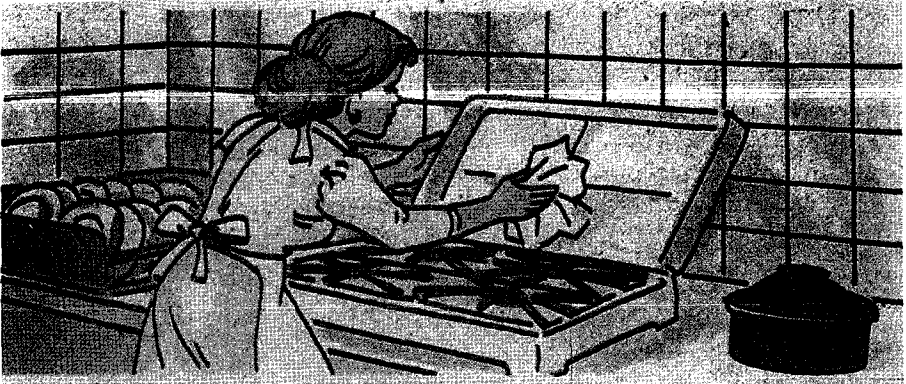
5- SULARIN TEMİZLİĞİNE DİKKAT ETMEK :

Kadının aile içi rolü, konuyla ilgili — ilgisiz her fırsatta vurgulanıyor. Hayat Bilgisi 2. sınıf, Erdoğan Yayınları, İzmir 1989)

4 - ALEMİZDE İŞ BÖLÜMÜ :

(Kız çocuk annenin yardımcısı! Hayat Bilgisi 2. sınıf, Erdoğan Yayınları, İzmir 1989)

1- ALET VE MAKİNELERİ DİKKATLİ KULLANMA :

(Temizlik ders kitaplarında kadının işi! Hayat bilgisi 2. sınıf, Erdoğan Yayınları, İzmir 1989)

1 - OKUL DÜZENİ NEDİR ?

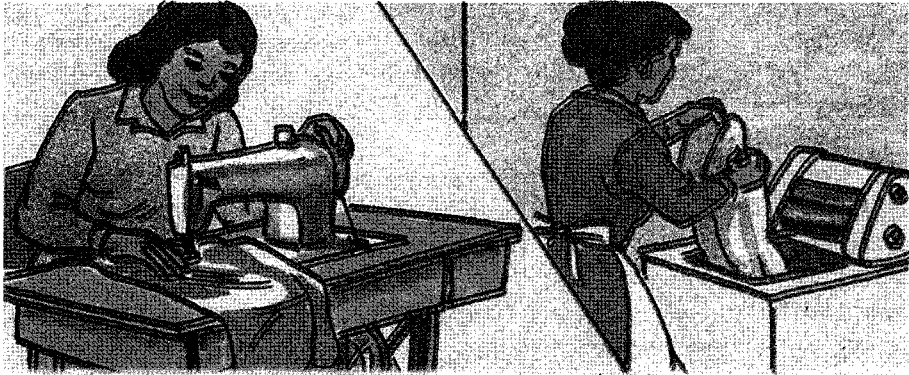
(Müdür erkek! Hayat Bilgisi 2. sınıf, Erdoğan Yayınları, İzmir 1989)

BELİRLİ GÜNLER VE HAFTALAR

YENİ YIL

(Eski yıl, yeni yıl erkek. Hayat Bilgisi 2. sınıf, Erdoğan Yayınları, İzmir 1989)

1- EVİMİZDE KULLANDIĞIMIZ ALET VE MAKİNELER :

(Kadınlar bu makineleri kullanır! Hayat Bilgisi 2. sınıf, Erdoğan Yayınları, İzmir 1989)

KULLANDIĞIMIZ ALET VE MAKİNELER

(Erkekler bu makineleri kullanır! Hayat Bilgisi 2. sınıf, Erdoğan Yayınları, İzmir 1989)

Baba bal al.

Işık, ılık süt iç.

(Türkçe-Okumaya Başlıyorum, Hüseyin Hüsnü Tekişik, Tekişik Yayıncılık, Ankara, 1998'den itibaren 5 yıl okutulacak)

• Ev işlerinde büyüklerimize yardımcı oluyor muyuz? Anlatalım.

(“Modern aile”de baba, anneye “Yardım ediyor”... Türkçe 2. sınıf, Hikmet Özyürek-F. Nilgün Kozinoğlu, MEB Yayınları, 2000, İstanbul)

NE YAPIYORLAR?

Aşağıdaki resimleri incele. Buradaki kişilerin ne yaptıklarını altlarına yaz.

Yüzüyor

Yemek yapıyor

Gazete okuyor

Örgü yapıyor

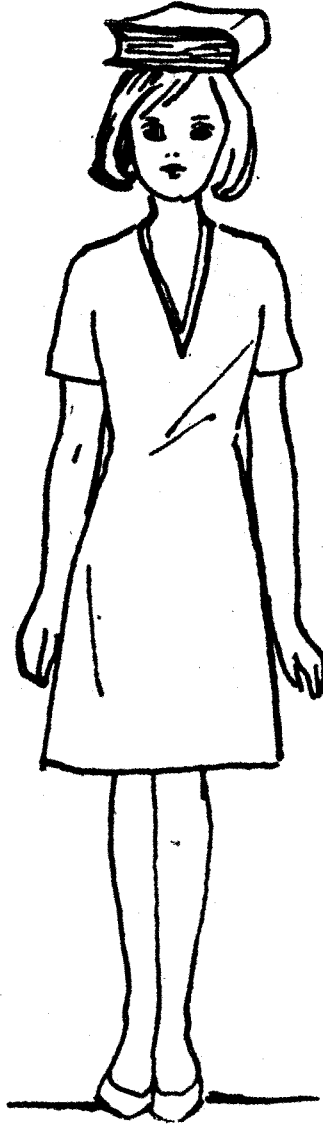

Ders çalışıyor

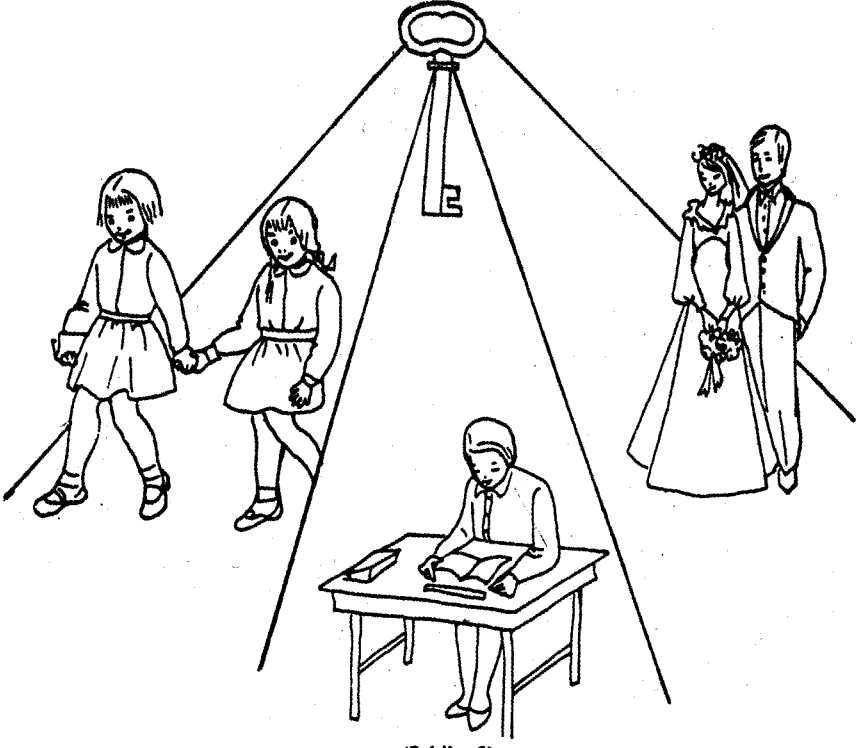
Sarkı söylüyor

(Dil Bilgisi, Dil Yeteneği, 1. Sınıf, Emine Şentürk-Nazmi Şentürk, Mutlu Yayıncılık, 1999, İstanbul)

(Sekil 1)

(Ev Ekonomisi ve Uygulaması Orta 1, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1993)

(Şekil : 3)

(Ev Ekonomisi ve Uygulaması Orta 1, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1993)

Birol, ablan evi süpürmüş mü?

(Okumaya Başlıyorum, Hüseyin Ağca-Yıldız Parmaksız-Emin Ekinci-Leyda Erdal, MEB Yayınları, 1992-1997 basımı)

Birol, ablan evi süpürmüş mü?

Anne eve gel.
Ablam evi süpürmüş.

sü	pür	müş	mü
----	-----	-----	----

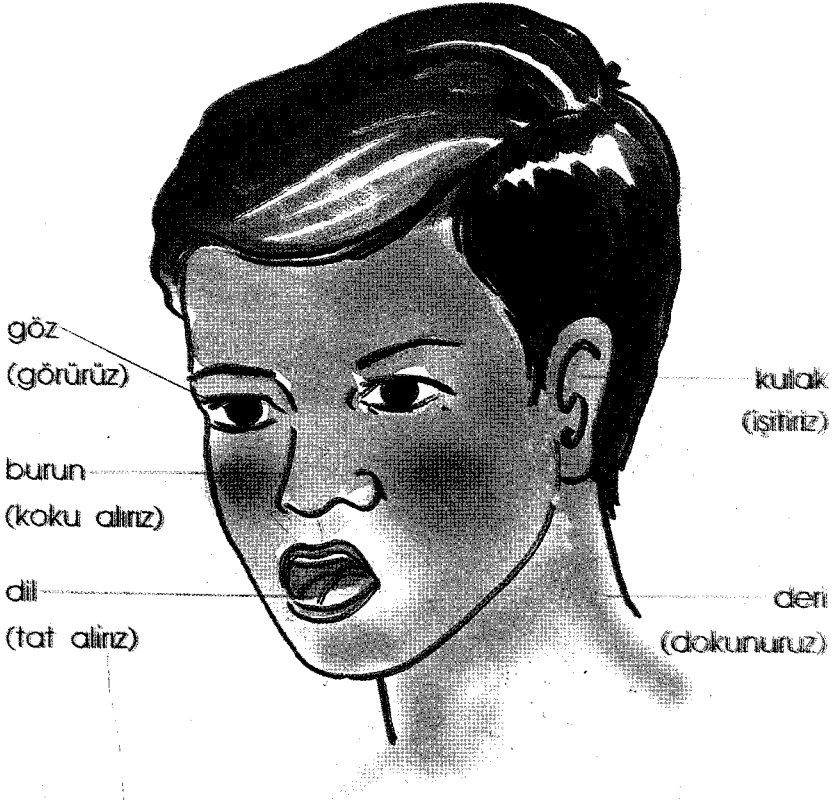
Bi
rol
ab
lan
e
vi

(Okumaya Başlıyorum, Hüseyin Ağca-Yıldız Parmaksız-Emin Ekinci-Leyda Erdal, MEB Yayınları, 1992-1997 basımı)

(Okumaya Başıyorum, Hüseyin Ağca-Yıldız Parmaksız-Emin Ekinci-Leyda Erdal, MEB Yayınları, 1992-1997 başımı)

BEŞ DUYU ORGANIMIZ

(Duyu organları erkek aracılığıyla anlatılıyor.
(Okumaya Başlıyorum, Hüseyin Ağca-Yıldız Parmaksız-Emin Ekinci-Leyda Erdal, MEB Yayınları, 1992-1997 basımı)

BABACIĞIM

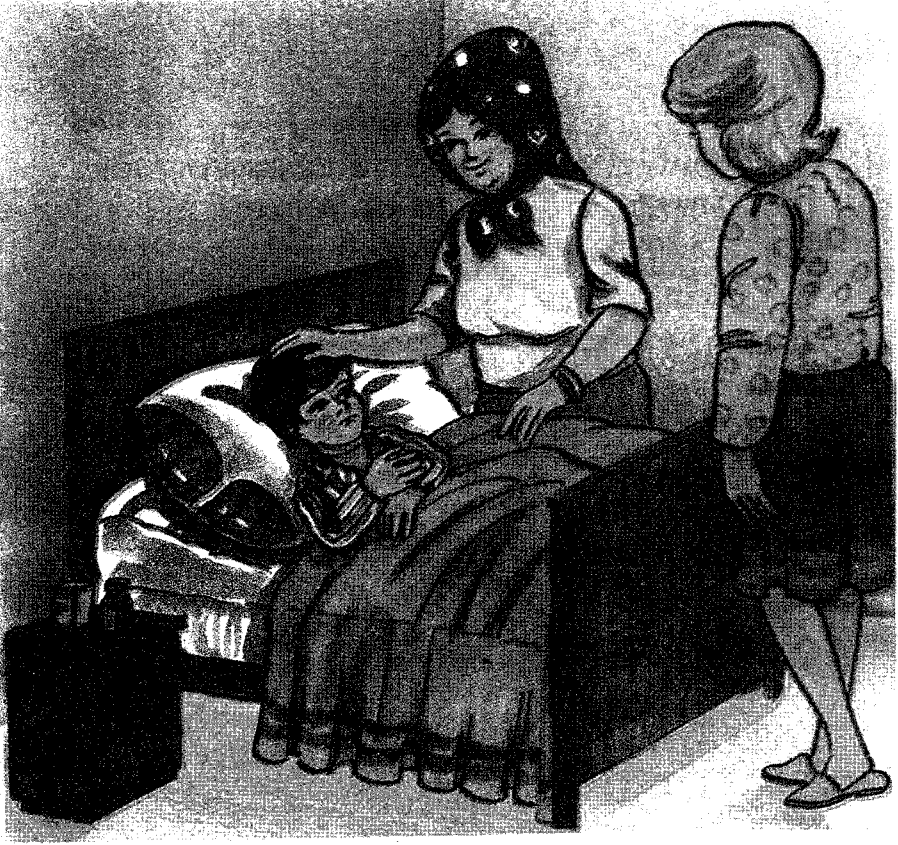
Evimizin direğisin,
Gözümüzün bebeğisin,
Ne sevimi! ne iyisin,
Benim canım babacığım.

Akşamları sen gelince,
Kapınız hep sevince,
Gündüz otur bize gece,
Benim canım babacığım.

Biz güleriz, sen gülersen.
Zevkle yeriz, sen de yersen.
Hep dinleriz sen ne dersen,
Benim canım babacığım.

Rökm CALAPALA

(Türkçe 1. Sınıf, MEB Basımevi, İstanbul, 1997, 8. Baskı.)

HASTALIK

(Türkçe 1. Sınıf, MEB Basımevi, İstanbul, 1997, 8. Baskı,)

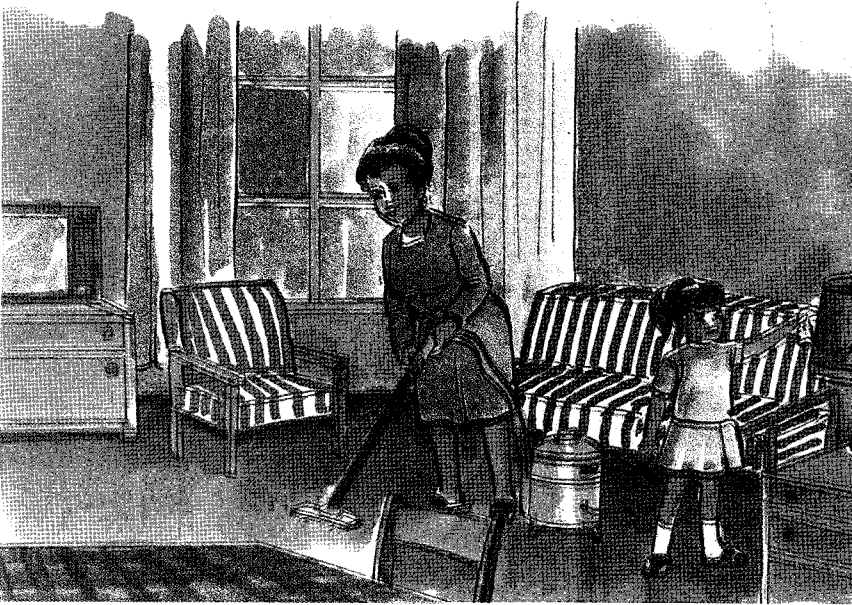
TEMİZLİK

Annem temizlik yapacaktı.

- Ayşe yavrum, bana yardım eder misin? dedi.
- Tabii anneciğim, diye cevap verdim.
- Haydi öyleyse, işe başlayalım.

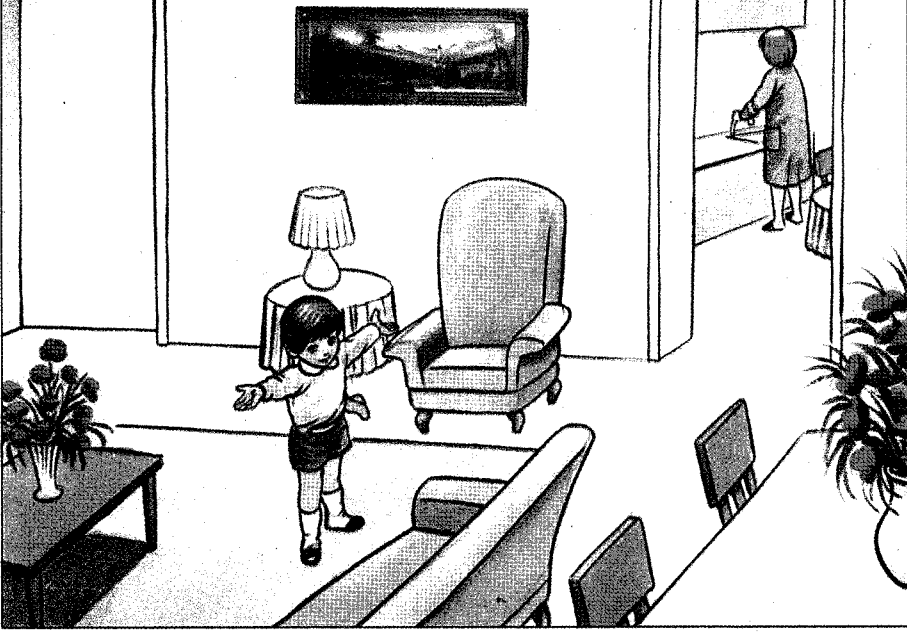
Annem her yeri süpürdü. Ben de masanın, sandalyelerin, kütüphanenin tozunu aldım. Odamı düzenledim. Kitaplarımı, oyuncaklarımı yerlerine yerleştirdim. Anneme gösterdim, çok beğendi. Annem de camları silmişti.

— Aferin benim güzel kızım, dedi. İşte böyle temiz, düzenli ve çalışkan olmalısın.

(Türkçe 1. Sınıf, MEB Basımevi, İstanbul, 1997, 8. Baskı.)

Evinizde hangi bölümler var? Adlarını söyleyiniz.

EVİMİZ

Evimiz okulun yakınındadır. Genişçe bir bahçe içindedir. Üç odası, bir salonu vardır. Salonu çok geniştir. Mutfağı oldukça büyüktür. Mutfakta annem yemek yapar. Evimizin odaları, salonu, mutfağı temiz ve düzenlidir.

(Türkçe 1. Sınıf, Ziya Sırmatel-Adil Topaloğlu, Yıldırım Yayınları, Ankara, 1999'dan itibaren 5 yıl okutulacak)

(Anneye tabak konmamış! Hayat Bilgisi 1. Sınıf, Devlet Kitapları, İstanbul, 1992)

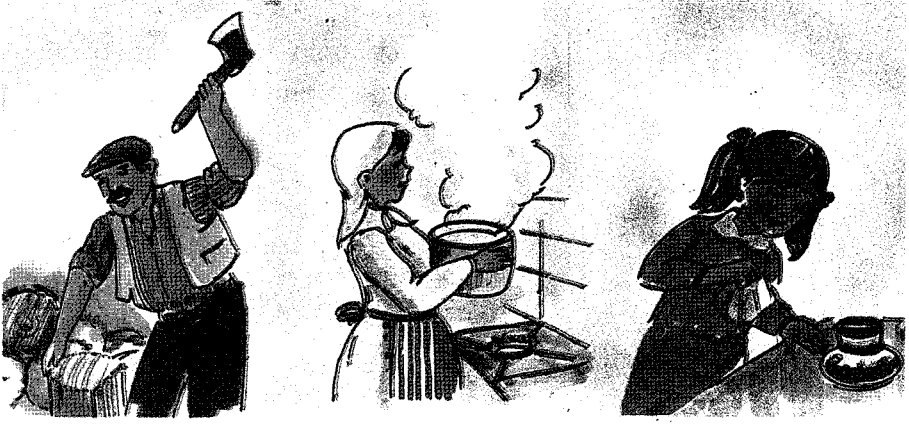
DENGELİ BESLENELİM

Annem, güzel yemekler pişirir.
Annemin yemeklerini çok severim.

(Hayat Bilgisi 1. Sınıf, Devlet Kitapları, İstanbul, 1992)

Atafürkçülük

(Hayat Bilgisi 3. Sınıf, MEB Basımevi, İstanbul, 1997)

GİYECEKLERİMİZİN TEMİZLİĞİ

Kirlenen giyecekleri annemiz yıkar. Annemiz, çamaşır yıkarken hem emek sarf eder, hem de temizlik maddesi kullanır. Eğer, giyeceklerimizi temiz kullanmazsak, annemizin emeği ve paramız başa gider. Ayrıca, kirlili ve pis olan elbiselerimizde mikroplar barınır. Kirli elbiseler güzel görünmez. Bunun için; önlük, yaka, çorap, ayakkabı ve çamaşırlarımızın temiz olmasına dikkat etmeliyiz.

(Hayat Bilgisi 3. Sınıf, MEB Basımevi, İstanbul, 1997)

PLÂNLİ ÇALIŞALIM

Annemiz, yemek yapmaya başlamadan önce, hangi yemeği pişireceğini düşünür. Düşündüğü yemeği yapmaya karar verir. Daha sonra da yemek için gerekli olan malzemeyi bir araya getirir. Onları sırası ile **ayıklar, yıkar ve doğrar**. Yani ya-

pacağı işleri belli bir sıraya koyar. İşlerin önceden düşünülmüş sırası ile yapılması **plânlî çalışmadır**.

(Hayat Bilgisi 2. Sınıf, Devlet Kitapları, İstanbul, 1997)

2. Sorumluluk, İş Bölümü

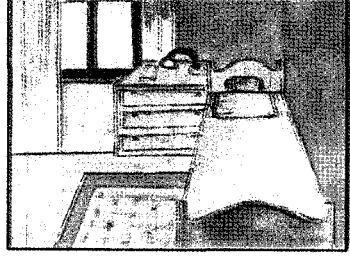
Ailede işler paylaşılarak yapılır. Hepimizin bir sorumluluğu vardır. Annem ve babam bir işte çalışır. Ailemizin ihtiyaçlarını karşılamak için para kazanırlar.

Ben öğrenciyim. Derslerime çalışırım. Kardeşimi severim. Oyuncaklarımı veririm. Onunla oynarım. Anneme ve babama yardım ederim.

(Hayat Bilgisi 1. Sınıf, Komisyon, MEB, 2000)

2. Evimizin Bölümleri

Evimizin bölümleri var.
Burası benim odam.

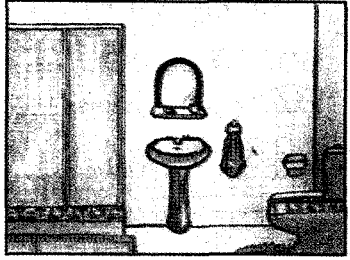
Şurası evimizin salonudur.

Burası evimizin mutfaktır.

Şurası da evimizin
banyosu ve tuvaletidir.

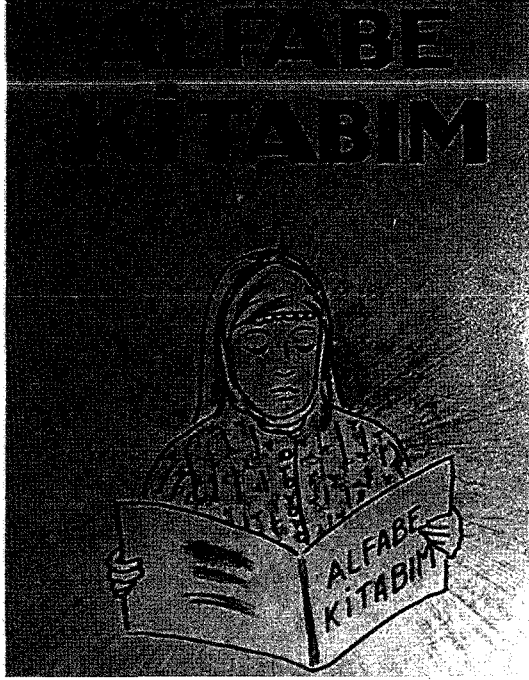

(Hayat Bilgisi 1. Sınıf, Komisyon, MEB, 2000)

Anne kitap okuyor, baba çocuklarla ilgileniyor. Okuma Kitabı, sayfa-2, 1931...

Bir Cumhuriyet ailesi!

(Alfabe'de bir kadın! Yıl 1964!
Alfabe Kitabım, Amerikan Board Neşriyat Dairesi, İstanbul, 1964)

OKU DA ADAM OL

Dedem bana , oku yaz da
adam ol , dedi .

Ben de okudum , yazdım
adam oldum

Alfabe/1945: Anne-baba eşit. Evde birlikte
gazete okuyorlar.

(Alfabe Kitabım, Devlet Basımevi, İstanbul, 1943)